

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA
BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2012–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Miroslav Šourek

**Univerzita třetího věku Mladá Boleslav – nový impuls
pro seniory**

Praha 2015
Vedoucí bakalářské práce:
Prof. PhDr. Jan Barták, DrSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR PART-TIME STUDIES

2012–2015

BACHELOR THESIS

Miroslav Šourek

**The University of the Third Age Mladá Boleslav – new
impetus for senior**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Prof. PhD. Jan Barták, DrSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Miroslav Šourek

.....

Poděkování

Chtěl bych poděkovat Prof. PhDr. Janu Bartákovi, DrSc. za odborné vedení mé bakalářské práce.

Dále bych rád poděkoval PhDr. Evě Peškové a paní Heleně Bubnové ze Služby školy Mladá Boleslav za jejich ochotu a umožnění mi vidět tuto vzdělávací instituci zevnitř pohledem studujících.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vzděláváním seniorů. Nahlíží na život starších lidí v postproduktivním věku, vysvětluje některé pojmy z této oblasti a věnuje se studijním a volnočasovým aktivitám na jedné konkrétní univerzitě třetího věku. Vzhledem ke svému teoreticko-praktickému charakteru je rozdělena na dvě části.

Teoretická část se zabývá mnohými mýty o stáří, ukazuje život seniorů v dnešním rychle se měnícím světě a možnosti jejich vzdělávání. Dále se práce věnuje univerzitě třetího věku v Mladé Boleslavi. Jsou zde představeny možnosti posluchačů této univerzity, studijní i volnočasové. Jedna z kapitol se ohlíží za celostátní konferenci Vzdělávání třetího věku.

Praktická část formou dotazníkového šetření zkoumá mezi posluchači univerzity jejich spokojenost se studiem, názory a důvody, které je přivedly zpět do školních lavic. Zpracovává a vyhodnocuje hypotézy práce. Na základě získaných odpovědí hodnotí přínos pro seniory samé i pro společnost.

Klíčová slova

Celoživotní učení, edukace, gerontologie, postproduktivní věk, senior, univerzita třetího věku, věkový mainstreaming, volnočasové aktivity.

Annotation

The Bachelor Thesis deals with the education of senior citizens. It looks at the life of the elderly, who are past their productive age. It also explains some terms within this field and deals with studies and extracurricular activities a tone specific University of the Third Age. Due to its theoretical – practical character, the Thesis is divided into two parts.

The theoretical part describes numerous myths about age and shows the lives of the elderly in today's rapidly changing world and the possibilities of their education. The work is dedicated to the University of the Third Age in the town of Mladá Boleslav. It presents the opportunities for the students both on and outside campus. One of the chapters looks back at the national conference of the third age education.

The practical part, conducted via a survey, examines the university students' satisfaction with their studies, their opinions and reasons that led them back to the classroom. It further processes and evaluates work hypotheses. Based on the collected answers, it conveys the benefits for the senior citizens themselves as well as for the society.

Keywords

Age mainstreaming, education, extracurricular activities, gerontology, lifelong studies, past productive age, senior citizens, the University of the Third Age.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SENIOŘI JAKO SOCIÁLNÍ SKUPINA	10
1.1 Senioři a fenomén stáří	11
1.2 Mýty o stáří a pohled na stárnutí	12
1.3 Gerontologie	17
2 U3V – KONCEPCE CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ	19
2.1 Vzdělávání seniorů.....	20
2.2 Univerzita třetího věku.....	23
3 MLADOBESLAVSKÁ UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU	28
3.1 Mladoboleslavská univerzita 3. věku a volného času seniorů	29
3.2 Spolupráce s For senior – volnočasové aktivity	33
4 CELOSTÁTNÍ KONFERENCE 3. VĚKU	35
PRAKTICKÁ ČÁST	38
5 VÝZKUMNÝ CÍL	38
6 METODA A ORGANIZACE SBĚRU DAT	39
6.1 Metodologie šetření.....	40
6.2 Verifikace hypotéz.....	49
7 VÝSTUPY A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	54
7.1 Doporučení pro praxi.....	55
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
SEZNAM ZKRATEK	61
SEZNAM GRAFŮ	62
SEZNAM PŘÍLOH	63
PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Život každého člověka je složen z různých etap, které se střídají v průběhu jeho existence. Počínaje narozením, přes dětství, dospívání, produktivní věk, až po ten okamžik, kdy odchází na zasloužený odpočinek a stává se seniorem. Během celého svého života se angažuje ve společnosti, stanovuje si cíle, které se snaží splnit. Vzdělává se, překonává překážky, oslavuje úspěchy – přistupuje svým způsobem ke všemu, čím právě prochází. Se seniorským věkem však přichází „něco nového“ – to, čeho je třeba se obávat. Mnozí lidé, kteří jsou zvyklí žít aktivně, přiznávají, že cítí najednou nepotřebnost, často ztrácí smysl dalšího života, podléhají depresi až apatii. Oni, kteří neznají slova lenost, nicnedělání, by měli být odstaveni a ostatními jen trpěni? Právě na tuto skupinu osob je zacílena činnost univerzit třetího věku.

Stěžejní myšlenkou zakladatelů univerzity třetího věku je vytvořit druhý životní program pro seniory, kteří se nechtějí spokojit s vědomím, že by se věnovali svým zálibám někde ve stínu majoritní společnosti. Rozšíření těchto vzdělávacích aktivit z Francie do celé Evropy si nachází nadšené posluchače i v České republice. Univerzity oslovují svojí filozofií a koncepcí výuky početné skupiny starších lidí, které se chtějí vzdělávat, setkávat se s vrstevníky s podobnými názory na život a aktivně se zapojovat do nejrůznějších činností.

Aktuálnost tohoto tématu autor spatřuje v měnící se demografické situaci, kdy dochází k výraznému stárnutí populace. Současně se zvyšující se kvalitou života dochází k prodlužování lidského věku a starší generace má tudíž spoustu volného času, který chce smysluplně vyplnit. Jedním ze způsobů aktivního prožití stáří je vzdělávání realizované na univerzitách, akademiích či klubech třetího věku. Tato bakalářská práce se zaměřuje na vzdělávání populace v seniorském věku, který bývá někdy nazýván „třetím věkem“. K rozhodnutí věnovat se tomuto tématu přispěl zájem autora dovědět se více o edukaci seniorů, která patří do dalšího vzdělávání dospělých. Při samotné tvorbě bakalářské práce jsou poznatky čerpány především z mistrovského díla Heleny Haškovcové – Fenomén stáří.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část analyzuje odbornou literaturu a vysvětluje pojmy související s touto generací. Zabývá se edukací lidí v postproduktivním věku, pohlíží na činnost univerzity třetího věku v Mladé Boleslavi a konferenci Vzdělávání 3. věku. Poznatky z konference autor využívá v průběhu práce. Teoretická část také upozorňuje na volnočasové aktivity, které jsou seniory žádané.

Empirická část práce verifikuje hypotézy, charakterizuje metodiku výzkumu a formou dotazníkového šetření vyvozuje závěry z pohledů posluchačů na činnost univerzity. V poslední kapitole jsou uvedena doporučení pro praxi.

Přínosem práce je shromáždění poznatků a informací o edukaci seniorů, které mohou být využity pro další vzdělávání této specifické skupiny obyvatelstva. Jedním z přínosů je vyvození závěrů a doporučení pro praxi. Neméně prospěšným je vyjádření koordinátorů univerzity o užitečnosti některých otázek a odpovědí z výzkumu mezi posluchači, které použijí pro svojí další činnost.

Cílem bakalářské práce je osvětlit vzdělávání seniorů, proč k němu dochází a koho se týká. Cílem je dosáhnout zjištění, proč je studium v třetím věku stále oblíbenější a žádanější. Autor chce získat názory posluchačů této vzdělávací instituce na činnost školy a zároveň zjistit, co pro ně znamená návrat do školních lavic.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SENIOŘI JAKO SOCIÁLNÍ SKUPINA

Lidé si vždy přáli žít dlouho, dožít se vysokého věku. Pohled do historie ukazuje, že toto přání mělo své opodstatnění. Stát se starým bylo velice nepravděpodobné. Na vině byly nejrůznější infekční choroby, nevyléčitelné nemoci, těžká fyzická práce. Jen málo lidí se dožilo požehnaného věku. Stáří bylo žádané a žádoucí. Jak šel čas, přišla změna, stáří začalo být zatlačováno do pozadí jako „něco nežádoucího.“ V 19. století nastoupil trend, který začal dávat přednost mladým lidem a stáří se tak začalo stávat obtížným obdobím života. Lze říci, že tento přístup přežil do dnešních dnů.

Staří či starší lidé jsou často odmítáni, zatlačováni do pozadí. Může to být způsobeno strachem produktivní mladé generace ze stáří, z toho období života, kde je již nic dobrého nečeká. Leckdy toto nepřátelství přerůstá až v skrývaný nebo dokonce otevřený boj proti starým lidem. V odborné angloamerické literatuře je pro toto nepřátelství užíván pojem ageismus. Bývá vysvětlován jako „*diskriminace jedinců nebo skupin na základě věku. Většinou v této souvislosti hovoří o diskriminaci starších lidí. Ageismus brání mladším generacím identifikovat se se staršími lidmi jako lidskými bytostmi.*“¹ Tento pojem se poprvé objevil v 60. letech 20. století. Jeho charakteristikou může být pocit mladých lidí, že „ti staří“ se drží svých pracovních postů ve společnosti a nechtějí jim je přepustit, zatímco starší lidé se zase cítí být vytlačováni mladou generací. Samotný ageismus může ovlivnit myšlení starého člověka natolik, že se vnímá jako nepružný a zbytečný. Staří lidé jsou často diskriminováni, společnost je vidí jako někoho, kdo si dovoluje v dnešním rychlém moderním světě „zdržovat“. Publicistika a média, pokud mluví o „podzimu života“, řeší pouze penzijní systémy, potřebu důchodové reformy atd. Ze všech stran slyší senioři, jak jsou na obtíž, že nemají důstojné místo ve společnosti. Bohužel toto vede, jak jinak, než k depresím a pocitům méněcennosti. Velmi často se používá právě slovo senior, je to dnešní moderní výraz pro starého či staršího člověka.

---

¹ JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, s. 14. ISBN 978-80-247-3679-2.

1.1 Senioři a fenomén stáří

Výraz „starý člověk“ se skloňuje ve všech možných pádech. Ale kdo je tedy ten starý člověk? Od kolika let se datuje stáří? Vzhledem k tomu, že se prodlužuje lidský věk a dožíváme se více než například před čtyřiceti lety, označení starý člověk s představou, že jde o někoho, komu „táhne k šedesátce“, může být zcela zcestné. Je to stejné jako definovat samotné stáří. Také to lze velmi těžko. Podle vyjádření Světové zdravotnické organizace je „*stařecký věk neboli senescence obdobím života, kdy se poškození fyzických či psychických sil stává manifestní při srovnání s předešlými životními obdobími.*“² Tuto definici lze však použít pouze na ty, u kterých je již stáří zřetelně viditelné. Přehledně se otázkou, kdo je starý člověk a do jakého období patří jednotlivé roky, zabývá Haškovcová. Dělí lidský věk do čtyř kategorií: „*45–59 let (střední, zralý věk); 60–74 let (vyšší věk, rané stáří); 75–89 let (stařecký věk, sénium, vlastní stáří); 90 let a více (dlouhověkost).*“³

Někdy se o lidech z věkové kategorie 60–74 let hovoří jako „o mladých seniorech“ a teprve člověk po 75 letech může být považován za skutečně starého. Zatímco u mladých seniorů (anglicky young old) je v popředí zájmu plno nejrůznějších aktivit, jako je např. vzdělávání, sportovní hry či výlety – staří senioři řeší zhoršující se zdravotní potíže, stále více doléhající osamělost a svoji existenci na tomto světě. Pohled do minulosti ukazuje, že staří lidé byli pojmenováni celkem nelichotivě, jako stařec či bába. „*V odborné literatuře 70. let minulého století se nejčastěji setkáme s označením geron (z řeckého geron = stařec), případně geront. Ve stejné době se ustálil též pojem přestárlí občané.*“⁴

V souvislosti se stářím a seniory lze mluvit o tzv. fenoménu stáří. Fenomén (řecky fainomenon = jev), je termín, který použil Kant ke svému označení reality, jak se jeví naší zkušenosti. Jeví se, ale ve skutečnosti taková není. K této „věci o sobě“ je nutné dojít. Aplikuje-li se tato teorie na otázku stáří, v sebepojetí starších lidí zůstáváme v oblasti záblesků, nikoliv jevů. Takže o realitě ani neuvažujeme. Vytváříme si o něm pouze obecnou představu na základě předsudků. Proto se ho i bojíme a nejlepší naší obranou je vytváření negativních a konfliktních postojů.⁵ Stáří je tak přehlíženo, diskriminováno. Mladá generace se jej bojí, a tak o něm nechce vůbec

---

² HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 20. ISBN 978- 80-87109-19-9.

³ Tamtéž, s. 20

⁴ Tamtéž, s. 21

⁵ Tamtéž, s. 9.

mluvit či se jím zabývat. Často jsou tyto prvotní analýzy příčinou k velmi povrchnímu uchopení problému, v důsledku čehož vznikají mýty o stáří.

1.2 Mýty o stáří a pohled na stárnutí

Pojem mýtus se používá pro všeobecně rozšířenou nepravdu, vymyšlené tvrzení bez dostatečných důkazů. Tento pojem vychází z řečtiny a znamená „slovo“ nebo „řeč“. Vyprávění o Herkulovi, divokých Amazonkách, o bájném sídle bohů na hoře Olymp tehdy určovala, co se skrývá za pojmem mýtus. Lze jej charakterizovat jako nesprávný názor, kterému se však tvrdošijně věří. Je to jakási „norma“ lidského chování.⁶

Mýty byly formulovány v odborné literatuře v 80. letech 20. století především v Anglii. Mnohé z nich přešly do dnešní doby. Mezi nejrozšířenější patří mýtus falešných představ, mýtus zjednodušené demografie, mýtus homogenity, mýtus ignorance, mýtus o lékařích, mýtus o chudobě seniorů.⁷

Do podvědomí společnosti se silně vryl mýtus „neužitečného času“. Copak ti šediví, přihrblí a zpátečníctví lidé vlastně dělají? Seniorům je na jedné straně přiznáván zasloužený odpočinek, na straně druhé jsou podezírání z nečinnosti, z lenosti. Nic nevytváří, proto nic neznamenaají. Tato úvaha je velmi nebezpečná, vede k despektu ke starým lidem – k ageismu. Mladí si jich neváží, nepovažují je za rovnocenného partnera a už vůbec ne konkurenta. Dívají se na ně uspěchaným, zaměstnaným pohledem. Oni přece nic nedělají, neví, co je to pracovní stres a vytížení. Nanejvýš je vyslechneme, ale „nebereme“ je nijak vážně. Senior stojí zcela stranou, a tak ho lze ignorovat. I to je jeden z důvodů, proč může být další mýtus nazýván mýtem ignorance. Staří lidé jsou naprosto přehlíženi pouze z důvodu jejich věku a jejich neužitečnosti. Je to jeden z předsudků, o kterém bude ještě řeč.

Velmi vnímaným se stal také mýtus zjednodušené demografie. Jeho vznik stojí za názorem, že člověk se stává starým toho dne, kdy odchází do důchodu. Názor, že všichni staří lidé jsou důchodci, je zcela mylný. Tato jejich nová role přece neznamená konec jejich smysluplného života. Jako by dále nebylo nic kromě vyhlídky na blížící se smrt. Je zcela ignorován rozdíl mezi „mladými“ a „starými“ seniory, kdy díky neustále se prodlužující délce života, mohou lidé v seniorském věku stále svůj čas

---

⁶ iEncyklopedie. [online] [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/mytus>

⁷ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 42–45. ISBN 978-80-87109-19-9.

trávit plnohodnotně, cestovat, vzdělávat se, být užitečnými pro své okolí, radovat se z maličkostí. Dalším z mýtů, který se integroval do společnosti s celou řadou doprovodných vtipů, je mýtus o arterioskleróze. Někdy bývá označován jako mýtus o panu Alzheimerovi. Ve vztahu k seniorům se často hovoří o skleróze vedoucí až k demenci. Skleróza bývá považována jako charakteristický projev stáří. Tuto skutečnost nelze popřít. Je samozřejmé, že staří lidé zapomínají. Tím více je ale vytvářena představa chaotického stáří a veřejnosti je často senior představován jako senilní sklerotický stařík.

Existuje plno nejrůznějších mýtů, které jsou spojovány se seniorským věkem. Ač se dají snadno vyvrátit – společnost je přijímá a jsou v ní trvale zakořeněné. Známy časopis zaměřující se na seniorskou populaci zveřejnil několik mýtů o stáří, jejichž název hovoří za vše. Tato tvrzení: na stará kolena zblbnete; starý člověk už nic nepotřebuje; senioři jsou pomalí; zamilovaný starý člověk je směšný; senioři chtějí šetřit a nakupovat jen v Lidlu a v Kauflandu; to už nemá cenu se na stará kolena učit; staří jsou nesoběstační; staří jsou neproduktivní; stáří není hezké, korespondují s postoji společnosti ke generaci starších lidí.⁸

Veškeré tyto mýty lze snadno „rozbít“. Kupříkladu mýtus o neproduktivním stáří. Stačí se rozhlédnout, kolik lidí v důchodovém věku pracuje. Ti, kdo již nejsou v zaměstnání, pomáhají svým rodinám, vyzvedávají děti ze školky, hlídají je, zapojují se do nejrůznějších aktivit, jejich rady jsou stále velmi užitečné. A co mýtus, že už se nemá cenu na stará kolena učit? Podle nejrůznějších statistik se muži dnes v průměru dožívají 79 let a ženy dokonce 82 let. Dnešní senioři chtějí aktivně žít, celá řada z nich vystudovala univerzitu třetího věku i se zrakovým nebo sluchovým postižením. Popoháněla je touha slyšet při slavnostním zakončení to slovo „Gaudeamus“. Lékařské výzkumy dokazují, že když se mozek učí, tělo žije déle. Učení prodlouží život, vzhledem k dnešní dlouhověkosti není nikdy pozdě rozhodnout se a jít studovat.

„V teoretické rovině je velmi zajímavý vztah mýtů a předsudků. Sociální psychologie definuje předsudek jako postoj jistého, určitého a charakteristického druhu.“⁹ Jinými slovy lze říci, že je vztahem člověka nebo skupiny lidí k někomu nebo k něčemu. Předsudek svojí nadměrnou generalizací, zpravidla negativní, způsobuje rozdílové názory ve společnosti a neobjektivní postoje ke starším lidem. Předsudky,

---

⁸ PETRÁŠOVÁ, L. *Deset mýtů o stáří, snadno rozbitých*. VITAL [online]. © 7. 1. 2011. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.vitalplus.org/article.php?article=423>

⁹ HAŠKOVCOVA, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 47. ISBN 978-80-87109-19-9.

kteřé hlásají, že senioři trpí duševními nemocemi, nechtějí se učit nic nového, nebo nejsou zajímavou cílovou skupinou pro obchodníky – jsou velmi nepravdivé. Pouze dvě procenta lidí nad 65 let má diagnostikovanu psychiatrickou poruchu a v rámci celé populace touto poruchou trpí téměř deset procent obyvatelstva.¹⁰ A názor, že se senioři nechtějí učit nic nového? Faktem je, že stále více jich nachází zálibu v různých formách vzdělávání, ať už to jsou univerzity nebo akademie třetího věku. Jejich problémem je pouze zpomalování reakční doby, tudíž jim učení trvá déle. Předsudek o jejich nezajímavosti pro obchodníky již neplatí. Starší lidé se stávají významnou klientelou farmaceutických a kosmetických firem. Marketingové společnosti by měly vlastní obchodní strategie více zaměřit na generaci starší padesáti let, neboť se již brzy stane rozhodující cílovou skupinou na trhu.¹¹

Předsudek, že starší lidé sedí doma a nikam nejezdí, je také velmi zcestný. Mají totiž spoustu volného času a touha cestovat je nikdy neopustila. Senioři cestují velmi rádi. Společnost hází seniory do jednoho koše, avšak lidé zabývající se marketingem rozlišují v závislosti na věku dvě skupiny – tzv. „mladé seniory“ (věk do 70 let) a „staré seniory“ (věk nad 70 let). Cestovní ruch a služby s ním spojené tvoří nejziskovější oblast seniorů.¹²

Různé předsudky jsou poskládány v mýty. Každý mýtus však obsahuje část pravdy, a tudíž není snadné jej vymýtít. Negativní přístup ke starším lidem je pak velmi těžké změnit. Tyto mýty a předsudky o stáří trvale žijí v nejrůznějších modifikacích a mají výrazný vliv na utváření všeobecného pojetí stáří.

Pohled na stárnutí

Často si lidé neuvědomují, že stárnutí nezačíná někdy na konci produktivního věku, ale začíná již od samého narození. V průběhu života se objevují nové schopnosti, obnovují se zásoby buněk. V každé životní etapě má člověk jinou představu, názor na to, co právě prožívá. Roste, přibývá mu energie a síla. Časem se u něj projevuje celková vyzrálость a zkušenost. Vše je jak má být, člověk se cítí skvěle. Jak se ale blíží „podzim života“, přichází strach ze stáří. Začínají se objevovat jeho první příznaky (slábne zrak, ochabuje svalstvo, zhoršuje se dýchání, svažuje se kůže, přetváří se celý imunitní systém).

---

¹⁰ I60. 6 mýtů o stárnutí. Nevěřte tomu, co se o něm povídá. [online]. © 22. 1. 2015 [cit. 2015-04-29].

Dostupné z: http://www.i60.cz/clanek_250_6-mytu-o-starnuti-neverte-tomu-co-senbsp-o-nem-povida

¹¹ REIDL, A. *Senior zákazník budoucnosti*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012, s. 15. ISBN 978-80-265-0018-6.

¹² Tamtéž, s. 192–204

Dochází také ke změnám poznávacích procesů, které jsou pomalejší, prodlužují se reakce na podněty, senioři jsou těžkopádnější. Nastávají obtíže při učení, paměť je potřeba trénovat, hůře se chápou nové situace, zhoršuje se kvalita pozornosti, rozumové schopnosti jsou čím dál více slabší.¹³ Mění se také vůle. Aktivní vůle bývá inhibována, tj. obtížně dochází k rozhodování, naproti tomu pasivní vůle, tj. vytrvalost a trpělivost bývají silnější než dříve. Může ale také docházet k úpadkům vůle, k apatii či rezignaci.¹⁴ K těmto stavům dochází spíše v pozdějším věku, ale často jsou postiženi i senioři později narození, kteří se se nachází v tzv. „raném stáří“.

*„Častým projevem starých lidí je egocentrismus, který se může jevit jako sobectví, akcentovaná extroverze, jež se může projevovat jako familiárnost a dotěrnost, dále podezíravost, vztahovačnost, prohloubená introverze, jež je okolím vnímána jako nesnášenlivost a lakota. Někteří lidé mohou být samotářští a případně odmítat sociální kontakt.“*¹⁵ V tomto období dochází k větší koncentraci na sebe sama, případně na své nejbližší. Většina z nich prochází složitým životním obdobím. Nejhorším je samotný přechod do penze. Na tento stav není většina z nich připravena a mohou se cítit společností odstrčení, zažívají pocity osamění, vlastní neužitečnosti a zbytečnosti. Přestávají mít chuť do dalšího života a v první fázi této změny mohou nastávat v jejich psychice až velmi depresivní nálady. Jsou podezíraví, uzavírají se sami do sebe. Východiskem z této situace je navazování nových kontaktů a setkávání se svými vrstevníky. Většina seniorů hledá možnost, jak se vyhnout samotě, setkávají se s lidmi ze sousedství, pořídí si zvíře, nebo se přihlásí do různých spolků, klubů, organizací které sdružují stejně staré vrstevníky. Jednou z možností, která se nabízí, je začlenění do vzdělávacích aktivit. Zamýšlí se nad sebou a je velmi důležité, jak sami sebe vnímají. Podle výzkumů podpořených závěry zahraničních studií se většina mezi staré ani nezařazuje. Nepřemýšlí o sobě jako o starých, nedívají se na svůj věk, ale rozhodující je pro ně jejich zdravotní stav. Od toho, jak se cítí, se odvíjí jejich další aktivity (sportování, studium, nejrůznější zájmy).¹⁶ Tento svůj zdravotní stav považují senioři za podstatné kritérium. Mezi sebou se zdráhají označit toho, kdo je a není starý. Tvrdí, že „každý je tak starý, jak se cítí“. Zatímco mladší generace mají názor, že starý člověk je každý, kdo dosáhl 60 let. Je to velmi zajímavé srovnání pohledů na stáří. Pro seniory je směrodatné to, „jak kdo myslí a jak se chová“. Vesměs tím vyjadřují

---

¹³ SLAVÍK, M. a kol. *Vysokoškolská pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, s. 99. ISBN 978-80-247-4054-6.

¹⁴ Tamtéž, s. 99–100.

¹⁵ Tamtéž, s. 100

¹⁶ SÝKOROVÁ, D. *Autonomie ve stáří. Kapitoly z gerontosociologie*. 1. vyd. Praha: Slon, 2007, s54. ISBN 978-80-86429-62-5.

myslet a chovat se „mladě a staře“. Usuzují tak, že mladé myšlení a chování je ztotožňováno s vitalitou a schopností nepoddat se věku.¹⁷

Někteří senioři zůstávají skeptičtí vůči stáří, bohužel si neuvědomují, že stáří má i své pozitivní stránky. Většina seniorů se však snaží k životu přistupovat aktivně. Je s podivem, že zažívají pocity štěstí. Mohou hledat a objevit novou sociální identitu, mají větší nadhled, mohou se realizovat nebo zodpovědně regulovat svůj zdravotní stav. Mnohdy jsou spokojenější se svým životem na rozdíl od mladých lidí. Jsou sebevědomí a aktivnější více než dříve. Cestují, mají zajímavé koníčky, pečují o vnoučata, přijímají nové technologie. Fyzický vzhled sedmdesátníků se podobá vzhledu šedesátníků před třiceti lety. Uvědomují si, že pozitivní přístup přinese více spokojenosti do jejich života.¹⁸

Tento postoj seniorů zcela vyvrací mýtus zjednodušené demografie, kdy panuje názor, že každý důchodce je již starý a život pro něj ztrácí smysl. Taktéž předsudky o neužitečnosti stáří, o zbytečnosti starých lidí se ukazují být liché. Tyto mýty však v společnosti přetrvávají a stále dochází ke konfliktům mezi mladší a starší generací.

U starší generace přetrvává názor, že na samotné stáří má vliv především faktor zdraví a schopnost člověka vyrovnat se s nejrůznějšími problémy, které život přináší, pozitivní pohled na svět a chuť se aktivně podílet na rozvoji své osobnosti. Stáří, jeho poslední část, tzv. „čtvrtý věk“, kdy dochází k celkovému fyzickému a psychickému rozpadu osobnosti, dožene nakonec každého. Lze se mu však bránit, zpomalit ho. Stačí dodržovat preventivní opatření pro zdravé stáří – dbát na vnější vzhled, provádět důkladnou hygienu, pečovat o sluch, zrak, cvičit paměť, udržovat styky s ostatními lidmi, jíst vyváženou stravu. Uvědomovat si, že „život je pohyb.“ Nejhlavnější je však pozitivní přístup člověka k sobě samému a jeho vnímání ostatními lidmi.¹⁹

---

¹⁷ SÝKOROVÁ, D. *Autonomie ve stáří. Kapitoly z gerontosociologie*. 1. vyd. Praha: Slon, 2007, s. 57–58. ISBN 978-80-86429-62-5.

¹⁸ Vážanský, M. *O cestách do třetí poloviny života: sborník z 3. ročníku konference Vzdělávání 3. věku. Příležitost pro společnost*. Mladá Boleslav: Služba škole, 2015, s. 37 – 38.

¹⁹ PICHAUD, C. a I. THAREAUOVA. *Soužití se staršími lidmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 24 -25. ISBN 80-7178-184-3.

1.3 Gerontologie

Podle Haškovcové je gerontologie věda o stárnutí a stáří. Má tři součásti: Geriatrii experimentální, geriatrii sociální a geriatrii.²⁰ Zatímco geriatrie experimentální studuje stárnutí buněk, tkání a organismů u veškerých živočichů včetně člověka, tak geriatrie sociální se zabývá všemi sociálními okolnostmi stárnoucích a starých lidí. Třetí součást – geriatrie, se zabývá zvláštnostmi chorob ve stáří. Je samostatným lékařským oborem. Bývá nazývána také gerontologií klinickou.

Gerontologie je dnes řádnou vědeckou disciplínou. Tento termín vznikl až později, ve 30. letech 20. století. Samotné počátky lékařské problematiky stáří sahají mnohem dále. „Už Hippokrates ve 4. století před naším letopočtem ve svém díle *Corpus Hippocraticum*, uvádí některé zvláštnosti, jichž si všiml u starých nemocných lidí.“²¹ Svými závěry potvrzuje výrazné rozdíly mezi starými a mladými nemocnými.

Prevenici stáří vidí ve střídavém jídle a pití. Existují zprávy o hospicích ve starověkém Římě pro staré lidi a nemocné osoby. Z doby raného středověku se dochovaly informace, že starým lidem pomáhaly církevní instituce, které se nazývaly „gerontotrofum“ (chudým pomáhaly instituce „ptochotrofum“). Rušná a bouřlivá doba středověku nepřinesla výraznější pokrok v problematice stáří. Až v průběhu 16. až 18. století vycházely nejrůznější knihy a výzkumy o stáří. Nelze nezmínit slavnou knihu „*Makrobiotika aneb umění prodloužit život*“. Autorem byl praktický lékař z Výmaru, profesor z univerzit v Jeně a Berlíně, osobní lékař J. W. Goetha a F. Schillera – CH. W. Hufeland. Dalším významným dílem byla „*Geriatric*“ amerického učenice Ignáce Leo Nashera (1863–1944). Je považován za otce specializované gerontologické literatury, zakladatele geriatrické školy a v analogii k pojmu pediatrie, přišel s názvem geriatrie. Ve 20. století se už problematikou geriatrie a gerontologie začala společnost více zabývat. V roce 1950 byla uskutečněna první mezinárodní konference o problematice stárnutí. Poté se konala řada konferencí na téma stáří a v roce 1982 se uskutečnilo světové zasedání ve Vídni, které bylo určitým vyvrcholením těchto sjezdů. V celé Evropě postupně vznikly nejrůznější nadnárodní strategie, podporující úspěšné stárnutí a péči o seniory.²² Staří lidé potřebují péči nejen sociální, ale také zdravotní. Tyto obory vědních disciplín jsou určeny pro starší generaci. Jejich úkolem je „postarat se“

---

²⁰ HAŠKOVCOVÁ, H. *Sociální gerontologie aneb Seniori mezi námi*. 1. vyd. Praha: Galén, 2012, s. 87. ISBN 978-80-7262-900-8.

²¹ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 202. ISBN 978-80-87109-19-9.

²² Tamtéž, s. 203–205.

o starší generaci, pomoci jí s problémy, které se vyskytují. Aby senioři vedli spokojený život, mohli se vzdělávat, smysluplně naplňovat volný čas – je třeba, aby měli pro něj vytvořené podmínky.

Starším lidem hrozí příchod nemocí více, než ostatním skupinám obyvatelstva. Jejich životní optimismus a aktivní způsob života může být natrvalo zasažen závažným onemocněním. Zdraví má pro ně vysokou společenskou a individuální hodnotu. Mnohdy se lidé překypující vitalitou a elánem zcela změní, pokud je zasáhne těžká choroba. Zatímco mladší lidé a generace středního věku prožívají příchod nemoci jako nepřítel osudu, staří lidé ji nesou daleko hůře. Daleko více si váží zdraví, ví, jak dokáže být v jejich věku křehké. Snad i proto si svůj život dokáží prožít lépe a uvědoměleji, než třeba lidé středního věku.

Starší generaci se nevyhýbají ani nejrůznější psychické poruchy a duševní choroby. Věnují se jim obory gerontopsychologie a gerontopsychiatrie. Četné psychické problémy jsou trvale podceňovány a bagatelizovány s tvrzením, že ke stáří prostě patří. Mezi nejzávažnější obtížné stavy patří deprese, drogové (lékové) interakce, deliria, čili stavy zmatenosti a demence.²³ Nejrůznější formy demence vždy trápily seniory. Dříve se pro ně používal výraz „senilní demence“. Nevyskytovaly se tak často, protože se lidé nedoživali vysokého věku. Nyní je v tomto kontextu nejznámějším onemocněním hlavně Alzheimerova choroba. Lze ji charakterizovat jako degenerativní onemocnění mozku. Je známá a obávaná. Často bývá charakterizována jako těžká forma zapomětivosti či sklerózy.

Z pohledu sociální gerontologie je stárnutí provázeno zhoršenými adaptačními procesy, kdy dochází ke ztrátám sociální pozice ve společnosti a odchodem do důchodu. Tento přechod se stává obtížným pro každého seniora vstupujícího do období sénia (od 65 let). Veteška zmiňuje ageismus, který negativně ovlivňuje seniorskou populaci a způsobuje její „vyloučení“ ze společnosti. Je možné jej nalézt v různých oblastech sociálního života: v sociální péči; životním prostředí; důchodovém systému (předčasné důchody); občanství (problém participace); pracovním trhu (nezaměstnanost starších osob, názor o zbytečné a nevratné investici); zdravotní péči (omezování výdajů a rozpočtová politika); v médiích (neobjektivní znázorňování image stáří, neviditelnost seniorů) a ve vzdělání (odlišný přístup vzhledem k ostatním generačním skupinám).²⁴

---

²³ HAŠKOVCOVA, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 259–260. ISBN 978-80-87109-19-9.

²⁴ VETEŠKA, J., T. VACÍNOVÁ a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011, s. 130. ISBN 978-80-7452-012-9.

2 U3V – KONCEPCE CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ

Celoživotní učení (dále CŽU) představuje v dnešní době zásadní změnu pojetí vzdělávání, kdy jsou veškeré možnosti učení chápány jako jediný, navzájem propojený celek, který umožňuje přecházet mezi zaměstnáním a vzděláváním. Lze tak v průběhu života získat nejrůznější kvalifikace a kompetence. Může být organizováno v tradičních vzdělávacích institucích nebo mimo ně. V tom nejideálnějším pojetí je CŽU chápáno jako nepřetržitá kontinuita „od kolébky do hrobu“ Do koncepce CŽU patří také vzdělávání seniorů označované jako profesní a zájmové.

Celoživotní učení, celoživotní vzdělávání (anglicky lifelong learning, education) je česky označované též jako permanentní vzdělávání. V posledních desetiletích bývá ve vzdělávací politice v globálním světovém měřítku čím dál více zdůrazňováno. Je prosazována koncepce, že lidé by se měli učit a vzdělávat v průběhu celého svého života. Ekonomické či jiné důvody vedou k tomu, aby se vzdělávání stávalo dostupným pro všechny občany. Aby se tato koncepce mohla naplnit, je třeba podporovat a vytvářet motivaci k celoživotnímu učení.²⁵ V tomto pojetí nejde o neustálé studium, ale spíše o neustálou připravenost člověka učit se. Někdy se používá termín celoživotní vzdělávání, které však má spíše organizovaný charakter oproti celoživotnímu učení, kdy nejsou ani tak důležité získané znalosti, jako spíše schopnost se učit. Jak se zmiňuje Beneš, myšlenka celoživotního učení a vzdělávání není nová. *„Cílem tohoto snažení je v současném rámci EU především zaměstnavatelnost, konkurenční schopnost ekonomiky, sociální soudržnost a aktivní občanství. Jako přínos pro jedince se vyzdvihuje především možnost jeho seberealizace.“*²⁶

CŽU lze rozdělit do dvou základních etap – počáteční a další vzdělávání. Počáteční vzdělávání zahrnuje základní vzdělávání, všeobecné vzdělávání, odborné vzdělávání na vyšší sekundární úrovni a terciální vzdělávání. Účastníci se připravují na své budoucí uplatnění na trhu práce. Další vzdělávání, označované jako vzdělávání dospělých, probíhá v průběhu produktivního života a také po něm. Přehledně další vzdělávání zobrazil Barták jako další profesní vzdělávání, občanské vzdělávání, zájmové vzdělávání a vzdělávání seniorů.²⁷ Významnou složkou konceptu CŽU je profesní vzdělávání, kterého se účastní senioři, a v poslední době se stále

---

²⁵ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 33. ISBN 978-80-7367-647-6.

²⁶ BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008, s. 28. ISBN 978-80-247-2580-2.

²⁷ BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Praha: Alfa nakladatelství s. r. o., 2008, s. 11. ISBN 978-80-87197-12-7.

oblíbenějším stává poproduktivní vzdělávání. Barták o vzdělávání seniorů hovoří jako o „*žádoucí aktivitě poproduktivní generace, převážně kulturně společenského rázu, která umožňuje starším spoluobčanům uspokojovat potřeby, jimž se v produktivním věku nemohli dostatečně věnovat (univerzita třetího věku).*“²⁸ Zájemci o toto studium mají na výběr z několika možností, kde se mohou vzdělávat. Přihlásit se mohou na univerzitu třetího věku (dále U3V), akademie či kluby třetího věku. Ve vzdělávání v těchto institucích nejde ani tak o množství znalostí a vědomostí, ale o smysluplné naplnění volného času, rozvoj osobnosti, posílení životního optimismu a získání nových přátel mezi vrstevníky.

2.1 Vzdělávání seniorů

Edukace seniorů, jako samostatná sféra vzdělávání dospělých, probíhá na dvou úrovních – jako profesní a jako zájmové (poproduktivní). Vlivem měnící se demografické situace získává stále větší význam profesní kvalifikační a rekvalifikační vzdělávání. Nelze tedy vzdělávání seniorů zařazovat pouze do zájmového vzdělávání. Populace stárne a s úbytkem ekonomicky aktivních osob bude pro společnost důležité, aby se podařilo do pracovní sféry integrovat i seniory.²⁹ V dnešní společnosti však stále převažuje názor, že „staří“ by měli uvolnit místo „mladým“. Na vině jsou ekonomické důvody a podmínky, které vytváří dnešní uspěchaná konzumní společnost. Plno mladých lidí nemůže najít pracovní místo, a tak je žádoucí usvědčit viníka. Tím je podle jejich mínění starší generace, neboť mnoho seniorů „přesluhuje“ a odkládá odchod do důchodu. Tento jejich názor je založen na předsudcích o stáří a nelichotivém obrazu o užitečnosti starých lidí, který je uměle vytvářen. Sociální vědy zmiňují ageismus a věkovou diskriminaci. Sílí tlak společnosti na uvolnění těchto míst a zapomíná se, že na mnoha pozicích jsou potřeba zkušení, kvalifikovaní odborníci, kteří se pro zachování své pracovní pozice neváhají dále vzdělávat. Tito senioři mají často takové zkušenosti z oboru, které mnohdy mladý člověk mít ani nemůže. Příkladem mohou být učitelé, vědci, lékaři.

---

²⁸ BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Praha: Alfa nakladatelství s. r. o., 2008, s. 11. ISBN 978-80-87197-12-7.

²⁹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 183. ISBN 978-80-7367-551-6.

Věkový mainstreaming

Zamyšlení nad edukačními aktivitami seniorů přináší fakt, že v nabídce vzdělávacích organizací tvoří aktivity zaměřené na seniory výraznou menšinu. Senioři se proto musí účastnit výstav či přednášek určených dospělé populaci jako celku. Organizátoři tohoto vzdělávání by měli mít ohled na skutečnost, že neučí pouze mladou generaci. Měli by chápat specifické potřeby starších vzdělávajících se (např. větší tabule, písmo, umístění těchto tabulí, dosažitelnost akce). Při tvorbě vzdělávacích programů by měla být brána v potaz účast starších lidí, kteří se odlišují psychikou, poznávacími schopnostmi nebo vnímáním. Mluví se o tzv. věkovém mainstreamingu, který je považován za jeden z nástrojů boje proti diskriminaci, stereotypizaci a stigmatizaci starších lidí. Jeho cílem je zajištění rozvíjení osobních schopností bez omezení vyplývajících z věkových rolí. Byly vyselektovány základní požadavky na organizaci edukačních aktivit, přátelských ke starší populaci. Je to zejména dostupnost místa konání, vhodná intenzita osvětlení, dostatečná hlasitost výkladu, bezbariérovost prostor, přiměřená velikost informačních materiálů, přítomnost protiskluzových a stabilizačních prvků.³⁰ Tento pojem se ujal v souvislosti s tzv. gendermainstreamingem, což je tematika rovných příležitostí mužů a žen.³¹ Jako příklad úspěšné aplikace věkového mainstreamingu do praxe lze zmínit projekt firmy Microsoft, která sestavila počítače upravené speciálně pro seniory. Nechybí velká klávesnice, lehce ovladatelná myš a zjednodušená plocha obrazovky s pouze těmi nejnужnějšími ikonami, které jsou navíc vytvořeny pro potřeby seniorů (s jejich pomocí se lze připojit k základním informačním zdrojům, jako jsou jízdni řady nebo úřední hodiny).

Vzdělávání seniorské populace se neubírá jen k profesnímu vzdělávání, ale na vzestupu je také vzdělávání zájmové. Tato edukace seniorů, nazývána také jako edukace „třetího věku“ bývá realizována na již dříve zmíněných univerzitách, akademiích a klubech třetího věku.

Účast seniorů na těchto vzdělávacích aktivitách záleží na dosaženém vzdělání, na dřívější účasti na dalším vzdělávání, na aktivním přístupu k vlastnímu životu. *„Motivem je často touha po sociálních kontaktech, očekávání okolí, ale i snaha najít smysl života ve vědomí vlastní konečnosti. Vzdělávání seniorů má často charakter prevence, odstranění a kompenzace deficitů, cílem je udržení tělesných*

---

³⁰ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 196. ISBN 978-80-7367-551-6.

³¹ Tamtéž, s. 195.

*a intelektuálních sil.*³² Lidé v poproduktivním věku si tuto formu edukace velmi oblíbili. Důkazem jsou rostoucí počty absolventů, tak i nových studentů. Samozřejmě ne každý senior se chce vzdělávat, ale je potěšitelné množství těch, kteří se hlásí. Tím, že se starší generace dožívá vyššího věku, zachovává si déle svou vitalitu, stoupá povědomí o aktivních formách života – jsou nastoleny podmínky pro další rozvoj vzdělávání třetího věku.

Edukací seniorů se zabývá samostatná věda, pedagogická disciplína etablojící se z andragogiky – gerontagogika. Od ní se odlišuje gerontologie jako komplexní nauka o stárnutí a stáří. Lze tak říci, že gerontagogika se nachází „někde uprostřed“ mezi andragogikou a gerontologií. Někdy se se nazývá jako gerontopedagogika. *„Je oborem pedagogiky zabývající se učením a vzděláváním lidí v ekonomicky postaktivním věku (seniorů). Ústřední snahou gerontagogiky je zpřístupňovat vzdělávání bez ohledu na věkové stupně pro všechny členy učící se společnosti.*³³ Její poslání spočívá v rozšiřování možností uspokojování vzdělávacích potřeb seniorů. Edukační potřeby této generace nelze ignorovat a na základě nejrůznějších předpokladů a mýtů spojovat seniory s různými omezeními a nemocemi. Seniorský věk není přece důvodem pro jakékoliv stereotypní představy. Tento názor výstižně uvedla do praxe Špatenková, která říká: *„K největším překážkám při edukaci seniorů paradoxně patří představy a stereotypy o stáří a stárnutí, které mohou mít (a mají) také organizátoři a realizátoři různých forem zájmového vzdělávání.*³⁴

Mýty ke vzdělávání by mohly znít: „Staří lidé se nemohou ničemu novému naučit“. „Senioři si nic nezapamatují“, „Senioři se nemohou vzdělávat, protože jsou handicapovaní“. „Staří lidé potřebují zdravotní a sociální péči, ne vzdělávání“. Smutnou pravdou je, že s představy se mohou senioři setkat i ve vzdělávacích institucích. Základní podmínkou efektivního seniorského vzdělávání je tedy tyto představy a mýty odstranit alespoň na této úrovni. Organizátoři edukace by měli mít na paměti změny ve společnosti a přehodnocovat sociální status seniorů, aby měli hodnověrnou představu o dané cílové skupině.

Gerontagogika nejrůznějšími specifickými formami přibližuje vědomosti a nové poznatky blíže k cílové skupině lidí v postproduktivním věku. Tyto vědomosti jsou využívány seniory pro jejich osobní rozvoj. Celospolečenská potřebnost vývoje geragogiky má kořeny v díle „*Pampaedie*“ Jana Amose Komenského, kde jednotlivé

---

³² BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Grada Publishing, a. s., 2008, s. 90. ISBN 978-80-247-2580-2.

³³ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 84. ISBN 978-80-7367-647-6.

³⁴ ŠPATENKOVÁ, N. *Mýty o vzdělávání seniorů: sborník z 3. ročníku konference Vzdělávání 3. věku. Příležitost pro společnost*. Mladá Boleslav: Služba škole, 2015, s. 26.

kapitoly pojednávají o škole zrození, dětství, chlapectví, jinošství, mladosti, mužného věku, škole stáří a škole smrti (dodatečně přidaná kapitola). Toto dílo je nadčasovým odkazem dnešního celoživotního učení „od kolébky do hrobu“. Cíl Jan Amos Komenský spatřuje v moudrém využívání výsledků lidské práce a správném prožití zbytku života.³⁵ Cílem seniorů by mělo být smysluplné naplnění života, které koresponduje s cíli edukace – totiž vytvořit seniorům takové podmínky, které jim umožní udržení duševní a tělesné aktivity a pomohou jim v dnešním moderním, rychle se měnícím světě. Základním předpokladem je však kladný a optimistický přístup každého jedince k sobě samému a ke svému okolí.

2.2 Univerzita třetího věku

Základní myšlenkou iniciátorů univerzity třetího věku bylo vytvořit druhý životní program pro seniory, které nenaplnuje pěstování zálib a osamoceny život někde v koutě společnosti. Jakmile „přišel“ tento nový druh vzdělávání, bylo prokázáno, že pokud se senioři vzdělávají, aktivně se účastní nejrůznějších odborných programů, potom snadněji zapomenou na své osobní problémy, moc si jich nevšímají, snáze je překonávají a dokonce jsou i méně nemocní. Aktivita a společný zájem, jenž je stmelují dohromady, jim umožňují překonávat nejrůznější obtíže a stavět se pozitivně k životu.³⁶

Univerzita třetího věku je specifická forma vzdělávání dospělých určená pro zájmové vzdělávání seniorů. Výuka je naplněna různými cykly přednášek nebo jde o ucelené studium (skládající se z několika semestrů), v oborech humanitních, společenských a přírodovědných. Tento typ vzdělávání neposkytuje akademické tituly, výuku vedou vysokoškolští i jiní odborníci. Vzdělávání je zde především prostředkem aktivního naplnění života.³⁷ V kontextu měnících se životních podmínek seniorů, jejich zvýšených nároků na vyplnění svého volného času, stále častěji usedají do školních lavic. A nejen to. Také se setkávají a vzájemnou interakcí navazují užitečné kontakty, které jim umožňují překonávat pocity osamění. Senioři se realizují ve svém životě a získávají vyšší sebevědomí. Velikou výhodou je studium, které probíhá mezi stejnou generací, tudíž odpadají veškeré bariéry, související kupříkladu

---

³⁵ VETEŠKA, J., T. VACÍNOVÁ a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011, s. 136. ISBN 978-80-7452-012-9.

³⁶ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 128. ISBN 978-80-87109-19-9.

³⁷ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 332. ISBN 978-80-7367-647-6.

s rychlým výkladem nebo nepřizpůsobení náplně učiva, jako je tomu například u profesního vzdělávání. Studium zde je dobrovolné, zaměřené spíše na „zapojení se“ mezi vrstevníky, než dosažení průměry poznatků a znalostí. Podle Vetešky „výzkumy potvrzují, že vzdělávací aktivity v postproduktivním věku přispívají k pocitu důstojnosti a životního uspokojení, k začlenění do společnosti i k fyzickému a duševnímu zdraví.“³⁸

Historie univerzit třetího věku

První univerzita třetího věku byla založena ve Francii v Toulouse. Její vůdčí osobností se stal francouzský profesor lékařství P. Vellas, jenž se později stal dokonce presidentem Asociace U3V se sídlem rovněž v Toulouse. Na činnost této univerzity navázaly mnohé další, vznikající v Belgii, Španělsku, Francii a v Polsku. Dosti zajímavé je, že U3V byly dlouhou dobu doménou evropské vzdělávací politiky. Na americkém kontinentě se ujaly až později. Důvodem byl odlišný systém výuky mezi Evropou a Spojenými státy. Svou roli hrála vzdálenost bydliště posluchačů (studentů) od měst, kde U3V sídlí. V dnešní době je velkou výhodou pro seniory (ne jen pouze na americkém kontinentě, e-learningové vzdělávání pomocí prostředků výpočetní techniky, které umožňuje seniorům studovat dálkově. Postupem času si U3V získávaly své nadšené zájemce, a to svojí otevřeností, přednášenými předměty a setkáváním stejně starých vrstevníků. Rok 1993 byl vyhlášen rokem Univerzit třetího věku v Evropě. První U3V v České republice byla založena v tehdejší Československu v Olomouci ve školním roce 1986/87/. Přednášející vzešli z řad vysokoškolských pedagogů olomoucké univerzity a garantem otevření se stal Československý červený kříž. Opravdovým univerzitním zřizovatelem samostatného vzdělávání na této instituci se stala olomoucká univerzita až v roce 1991 z iniciativy profesora Jana Jařaba. Odpovědnost za její činnost převzala katedra andragogiky zároveň s katedrou sociologie. První U3V, která nepůsobila jen na akademické půdě avšak pod záštitou univerzity, byla zorganizována na dnešní 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Otevření proběhlo ve školním roce 1987/88. Přednášeli tu významní odborníci, což vyslalo signál široké veřejnosti, že si váží seniorů a zdůraznilo charakter studia jako druhého životního programu. Postupem času začaly U3V vznikat při jednotlivých

---

³⁸ VETEŠKA, J., T. VACÍNOVÁ a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011, s. 136 – 137. ISBN 978-80-7452-012-9.

univerzitách. Svou činnost v současnosti vykonávají ve všech větších městech a sdružují se v Asociaci U3V České republiky.³⁹

Asociace univerzit třetího věku (dále AU3V) je občanské sdružení institucí, které nabízí a provozují vzdělávací aktivity na úrovni vysokoškolského vzdělání. Tato asociace byla založena roku 1993 v Praze. Jejím posláním je zabezpečovat vzájemnou informovanost svých členů a také mezinárodní kontakty s vedoucími evropskými organizacemi, zejména s AIUTA (Mezinárodní sdružení univerzit třetího věku, angl. International Association of the Universities of The Third Age).⁴⁰ Administrativním sídlem AIUTA je Univerzita sociálních věd v Toulouse ve Francii. Byla založena již v roce 1977. Jejím hlavním cílem je zlepšování životních podmínek starších lidí prostřednictvím vzdělávání. Podporuje zakládání U3V po celém světě, pečuje o kontakty svých členů, podporuje jakékoliv zájmy týkající se edukace seniorů.⁴¹ V České republice AU3V sdružuje univerzity, které podporují vzdělávání starší populace. Tato organizace vznikla jako zájmová nevýdělečná společnost, jejímž hlavním cílem bylo podporovat zakládání univerzit třetího věku na vysokých školách v České republice a organizovat pracovní setkání zainteresovaných škol a fakult za účelem výměny poznatků a zkušeností. Nelze opomenout legislativu týkající se seniorského vzdělávání.⁴²

Vzdělávání seniorů patří zcela jistě mezi prestižní úkoly moderních univerzit a vyspělé státy si to uvědomují. Založení AU3V byl zlomový moment v podpoře vzdělávání seniorské populace a „odstartovalo tak novou éru této edukace. Jednotlivé univerzity již nebyly osamoceny, lidé zabývající se „třetím vzděláváním“ se mohli setkávat, vyměňovat si poznatky a efektivněji pracovat se seniory.

Univerzity třetího věku jsou dnes velmi propracovaným systémem vzdělávání. Jsou využívány jako vážené instituce vzdělávání a volnočasových aktivit pro seniory. Ti také mohou po celou dobu studia využívat veškerých prostor (počítačové učebny, laboratoře, knihovny atd.). Obsah učiva tvoří ucelené vzdělávací programy složené z přednášek, exkurzí, seminářů. O oblíbenosti studovaných oborů tvrdí Šerák, že *„absolutně největší zájem je o kurzy zaměřené na medicínské otázky, psychologii,*

---

³⁹ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 127 – 134. ISBN 978-80-87109-19-9.

⁴⁰ Asociace univerzit třetího věku [online]. [cit. 2015-01-14a]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/> (seznam členů uveden v příloze)

⁴¹ Andromedia, databanka dalšího vzdělávání. [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/aiuta>

⁴² Asociace univerzit třetího věku. [online]. [cit. 2015-01-14b]. Dostupné z <http://www.au3v.org/home/historie>

*dějiny umění nebo práci s výpočetní technikou.*⁴³ Doba studia trvá většinou čtyři semestry.

Mezi další formy realizace vzdělávání v postproduktivním věku lze vedle univerzit třetího věku zařadit také akademie třetího věku, kluby třetího věku a virtuální univerzity třetího věku.

Akademie a kluby třetího věku

V tehdejším Československu se tyto instituce těšily velké oblibě. Začaly vznikat dříve nežli jejich „univerzitní kolegyně“. Jejich činnost se nejčastěji realizovala v kulturních zařízeních (v tzv. kulturních domech) formou besed. Dnes přizpůsobují obsah učiva daným potřebám a zájmům občanů. Vzdělávání se nejvíce zaměřuje na filosofii, náboženství, mezilidské vztahy mezikulturního vzdělávání, na tělesné a duševní právo a ekologii. Činnost akademie zahrnuje nejrůznější exkurze a pohybové turistické aktivity. Výuka je realizována formou přednášek. Kluby třetího věku spíše než systematické studium pořádají jednorázové vzdělávací akce.⁴⁴

Jak lze charakterizovat rozdíl mezi univerzitou a akademií třetího věku? Zatímco univerzita třetího věku vybízí své „účastníky“ k vysoké aktivitě, k osobní angažovanosti, akademie svým členům zpřijemňuje život a kultivuje jejich volný čas. Zde je studium o mnoho volnější, doplněné spíše než výukou, diskuzemi s vrstevníky, leckdy doplněné o zajímavý výlet. Univerzita však vyžaduje samostudium, účast na přednáškách, písemné práce. Studium je mnohem těžší. Samozřejmě jsou předměty a přednášky koncipovány tak, aby je posluchači zvládli. Není podstatné, kolik učiva senioři zvládnou, jako spíše jejich aktivita a zapojení do činností. Nelze akademii považovat za něco méněcenného. Je úplně jedno, jakou vzdělávací instituci senioři navštěvují. Prioritním zájmem systému seniorského vzdělávání je podporovat tuto generaci v jejím aktivním přístupu k životu.

Virtuální univerzity třetího věku

Jedná se prakticky o formu dálkového seniorského vzdělávání pomocí různých distančních multimediálních Virtuálních přednášek. Hlavním důvodem založení těchto univerzit bylo umožnění studovat těm seniorům, kteří se nemohou z nejrůznějších

---

⁴³ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 197. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁴⁴ VETEŠKA, J., T. VACÍNOVÁ a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011, s. 143. ISBN 978-80-7452-012-9.

důvodů (zdravotních, ekonomických) dostavit osobně na přednášku do budovy U3V. Výuka probíhá tím způsobem, že fakulty a univerzity v rámci U3V natáčejí tematické přednášky. Tyto záznamy poté studenti zhlédnou společně v pravidelných časech. Součástí jsou testové úkoly nebo možnost kontaktovat lektora. Tyto audiovizuální přednášky jsou didakticky zpracované speciálně pro seniorskou populaci.⁴⁵ Tento způsob studia umožňuje zapojení i handicapovaných lidí. Jedním z cílů je dostat školu a vzdělávání blíže k seniorům.

---

⁴⁵ VETEŠKA, J., T. VACÍNOVÁ a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011, s. 140–141. ISBN 978-80-7452-012-9.

3 MLADOBOLESLAVSKÁ UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU

Seniorský věk s sebou přináší mnohé větší i menší problémy. Senioři jsou součástí společnosti, a i když jsou diskriminováni a jejich postavení negativně ovlivňováno nejrůznějšími předsudky, řada z nich chce smysluplně trávit svůj volný čas. Otázkou je, zda je jim společnost schopná nabídnout potřebnou aktivitu.

V Mladé Boleslavi se v roce 2002 sešli lidé kolem tehdejší náměstkyně primátora města PhDr. Evy Peškové, kterým nebyl lhostejný volný čas seniorů. Založili univerzitu třetího věku, která si brzy našla své nadšené posluchače. Je to již 12 akademických let, co již existuje Mladoboleslavská univerzita 3. věku a volného času seniorů (dále MBU3V). Její zvláštností je, že není součástí žádné vysoké školy. Důvodem je ohled na studující, kteří by museli dojíždět na přednášky mimo město a pak také snaha tvořit vlastní vzdělávací politiku. Nutno podotknout, že činnost, náplň studia a organizace akademického roku je na velmi vysoké úrovni. Taktéž senioři s nadšením usedají do školních lavic a vzrůstá zájem vysokých škol o spolupráci s MBU3V.

Aby mohla univerzita splnit své studijní plány a efektivně vzdělávat starší generaci, je třeba, aby pamatovala na základní podmínky skutečně efektivní edukace. První podmínkou je přístup k seniorům jako k vyzrálým osobnostem s dlouhodobě zakořeněnými názory. Druhou podmínkou je porozumění těmto vzdělávajícím, jejich pocitům strachu, úzkosti a sníženého sebevědomí. Právě vzdělávání by mělo tyto jejich pocity minimalizovat a motivovat je k dalšímu aktivnímu životu. Třetí podmínkou je vliv okolního prostředí, ve kterém se senioři vzdělávají, samotná osobnost geragoga (lektora, pracovníka v oblasti vzdělávání starších lidí) a soudržnost vzdělávací skupiny.⁴⁶ Senioři jsou jako cílová skupina vzdělávání skupinou velmi specifickou. Při edukaci by se mělo vždy vycházet z jejich individuality.

Studijní náplň akademického roku tvoří zdejší U3V jako součást vzdělávací společnosti Služba škoře MB (Služba škoře Mladá Boleslav). Tato společnost spolu se statutárním městem Mladá Boleslav zajišťuje její existenci. Jedná se o vzdělávací, nezávislou společnost, která pomáhá školám a pedagogickým pracovníkům zabezpečit širokou škálu činností potřebných pro chod škol nebo školských zařízení. Poskytuje a organizuje mnoho nejrůznějších vzdělávacích akcí a seminářů, a to jak Mladé Boleslavi, tak i v Praze. Služba škoře MB pořádá například akreditované kurzy

---

⁴⁶ VETEŠKA, J., T. VACÍNOVÁ a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011, s. 144. ISBN 978-80-7452-012-9.

pro učitele (kurzy pedagogiky, dvou semestrální studium pro ředitele škol, logopedické kurzy, sportovní kurzy, vzdělávání pro školskou administrativu. Vzdělává také podnikatele ve spolupráci s renomovanými lektory. Organizuje semináře, workshopy a spoustu dalších aktivit zaměřených na programy vzdělávání. Výrazným počinem této společnosti je každoroční pořádání „Konference vzdělávání 3. věku, příležitost pro společnost“. Jejím hlavním cílem je vytvoření takového komplexního podpůrného systému, který nebude upřednostňovat pouze krátkodobé vzdělávání pracovníků firem a organizací, ale bude podporovat dlouhodobé vzdělávání.⁴⁷

3.1 Mladoboleslavská univerzita 3. věku a volného času seniorů

Vzdělávání seniorů se těší čím dál větší oblibě a zájmu. Nejinak je tomu i na univerzitě třetího věku v Mladé Boleslavi. Autor této bakalářské práce měl možnost dostat se přímo ke „zdroji“, účastnit se přednášek, setkávat se se seniory, lektory a vedoucími pracovníky. Během těchto návštěv si vytvořil velmi pozitivní obraz o této vzdělávací instituci. Je s podivem, jaké nadšení a zájem projevují studenti – senioři. Třetí věk dnes reprezentují mladí senioři, kteří mají mnoho možností, jak svou činnost přizpůsobit aktuálnímu psychickému i fyzickému stavu. Ukazuje se, že lidé z této generace jsou velmi vitální a svůj zdravotní stav mohou účelně udržovat.⁴⁸ Navzdory postupujícímu stáří mají ještě dosti životního entuziasmu, aby mohli cestovat, realizovat se v nejrůznějších oblastech života, studovat, se svými vrstevníky se účastnit volnočasových aktivit, které nabízí MBU3V ve spolupráci se společností For senior.

Jednou ze smysluplných aktivit pro seniory je vzdělávání. Student – senior vstupuje v sociální interakci s ostatními seniory a tímto aktivním přístupem ke svému životu „se hlásí“ o své místo ve společnosti. Na zdejší univerzitě však musí splnit několik podmínek, než se stane posluchačem a řádným studentem. Musí být starší padesáti let, být v důchodovém věku nebo v invalidním důchodu. Měl by zaplatit školné 900 Kč za semestr nebo 1250 Kč za celý akademický rok. Během studia nejsou po studujících vyžadovány žádné zkoušky. Pokud student napíše závěrečnou práci, obdrží z rukou rektora „Diplom o absolutoriu“. Pokud práci nenapíše, dostává osvědčení o absolvování. Měl by však mít ukončené postgraduální studium nebo

---

⁴⁷ Služba škole MB [online]. ©2000 – 2012 [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://www.sskolemb.cz/o-nas/>

⁴⁸ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 170. ISBN 978-80-87109-19-9.

klasický druhý ročník. Potěšitelná je skutečnost, že vyhotovených závěrečných prací je rok od roku více. To jen dokládá, jak seniory studium baví.

Jsou velmi trpělivými studenty, ale zároveň náročnými, především na osobu lektora. Vyžadují, aby měl nejen odborné znalosti, ale i znalosti všeobecné. Měl by být „hodný“, mluvit nahlas, mít srozumitelný výklad, měl by být jakýmsi jejich poradcem. Jsou v požadavcích na jeho osobu velmi nároční.⁴⁹ Výstupem z tohoto výkladu je tvrzení, že ne každý pedagog je kompetentní vzdělávat seniory. Posлуhači mají k němu velmi blízký vztah. Oceňují jej, hodnotí a jsou k němu velmi komunikačně otevření. Lektor by měl přizpůsobit svůj výklad jejich potřebám, tak, aby bylo dosaženo výsledků edukace. O přístupu učitele ke vzdělávaným hovoří výstižně Barták, jenž říká, že *„podmínkou úspěšné realizace jakéhokoli výchovně – vzdělávacího působení je navození aktivní uvědomělé spoluúčasti vychovávaného na vlastním utváření a kultivaci. K tomu se musí učitel, lektor či kouč propracovat – především přesvědčivou nabídkou vazeb mezi probíraným učivem a zájmy účastníků, možnostmi uplatnění poznatého v profesním, případně i osobním životě účastníků.“*⁵⁰

Lektoři vzdělávající seniory by měli k výuce přistupovat s vědomím, že u těchto studentů dochází ke změnám poznávacích procesů, zhoršuje se u nich kvalita pozornosti, jsou pomalejší, hůře si pamatují. Učivo by mělo být přednášeno zřetelně, nahlas, pomalu. Pozornost by měla být udržována občasnými otázkami v průběhu výkladu s maximální vstřícností lektora. Žádoucí je, aby přednáška seniory zaujala, případně vytvořila zpětnou vazbu pro učitele. Ten by se měl vyvarovat slangových výrazů, nevhodného používání anglických slov a cizích názvů. Určitě není vhodné nadměrné používání odborného jazyka.

Studující senioři, tak jako ostatní studenti vysokých škol, mají určité role. Akademickou obcí je očekáváno, že se budou chovat jako příslušníci akademického prostředí. Jejich role lze formulovat jako roli osobnosti, roli klienta a roli učícího se jedince.⁵¹ Studenta jako učícího se jedince charakterizuje jeho motivace ke studiu a učení. Student v pozici klienta je „odběratelem vzdělávání“. *„Student jako osobnost je chápán jako nezaměnitelná individualita s danou psychosomatickou a sociální*

---

⁴⁹ ONDRÁKOVÁ, J. et al. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. 1. vyd. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3.

⁵⁰ BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství s. r. o., 2008, s. 15. ISBN 978-80-87197-12-7.

⁵¹ SLAVÍK, M. a kol. *Vysokoškolská pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012, s. 120. ISBN 978-80-7367-551-6.

*charakteristikou. Znamená to, že projevy chování studenta jsou ovlivněny jak jeho individuálními dispozicemi, tak i vlivy sociálních skupin, které ho formují.*⁵²

Studenti vzdělávající se na mladoboleslavské univerzitě třetího věku mohou čerpat poznatky z oborů Cestujeme po Evropě, Dějiny regionu a dějiny umění, Lidé a příroda, Anglický jazyk. Nově chystá univerzita k otevření Policejní akademii. Tento určitě zajímavý předmět je jakýmsi průřezem bezpečnosti spotřebitele, zabývá se konzumním způsobem života a nástrahami, které čekají na seniory. Usnadňuje orientaci v bankovních produktech nebo se zaměřuje na aktuální téma „Šmejdů“. Oblíbeným předmětem se stává Anglický jazyk, který mohou posluchači studovat ve čtyřech úrovních – 1. začátečníci; 2. mírně pokročilí; 3. hodně pokročilí; 4. skupina, která si chce vylepšit své konverzační znalosti. Univerzita nabízí dvouleté studium, navazující jednoleté nebo půlroční zájmové studium. Lidé, kteří se starají o chod instituce, o náplň učiva a koordinují vzdělávací aktivity, jsou lidmi na svém místě. Škola je baví, stejně jako seniory.

I když studium probíhá na univerzitách, nelze tímto studiem v České republice (stejně jako v jiných státech) získat ucelené vysokoškolské vzdělání. Studenti dostávají potvrzení o absolvování. Toto předávání má však slavnostní charakter, ceremoniálu se účastní zástupci vedení univerzity.⁵³ V Mladé Boleslavi před vlastním zahájením školního roku probíhá slavnostní akt imatrikulace, přijmutí nových studentů do řad akademické obce. Tato slavnostní ceremonie probíhá v kostele sv. Havla, za účasti rektora a dvanáctičlenné Akademické rady složené z významných členů regionálního společenského života. Za všechny lze jmenovat PhDr. Karla Herčíka – historika a učitele, Mgr. Daniela Marka – náměstka primátora města, PhDr. Jaromíra Jermáře – senátora. Tímto je vyslán jasný signál veřejnosti i samotným seniorům o pozitivním vnímání MBU3V. Ještě dříve než se přistoupí k imatrikulaci, setkají se studenti v Havelském parku u hrobu „Latinské babičky“, poděkují jí za přízeň a položí květiny. Je to milá tradice, která se každé zahájení či ukončení akademického roku dodržuje. Latinská babička, vlastním jménem Anna Drobná, je patronkou studentů. Narodila se 20. května 1769 v rodině mlynáře. Byla to velmi ušlechtilá a vzdělaná žena, která žila blízko arciděkanského kostela. Živila se prodejem loučí, vápna, košťat v malém krámku ve svém domku. Měla velmi vřelý vztah ke studentům, které si brávala k sobě domů, vypracovávala s nimi latinské úkoly a zkoušela je. Byli její velkou chloubou, museli být premianty, a také je ze školy odváděla domů, když jim hudebníci na konci

---

⁵² Tamtéž, s. 120.

⁵³ ONDRÁKOVÁ, J. et al. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. 1. vyd. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012, s. 54. ISBN 978-80-7465-038-3.

školního roku v slavnostní síni zatroubili za výborné vysvědčení fanfáry. Annu Drobnou zvěčnil v autobiografickém románu „*Latinská babička*“ Ferdinand Schulz, student tehdejšího piaristického gymnázia, její „svěřenec“. Anna měla studenty velmi ráda a dělalo jí velké potěšení, když se z nich stali spořádaní lidé. Zemřela 4. října 1855. Na Annu Drobnou se nezapomnělo. Každý rok se u jejího hrobu setkávají studenti, poprosí o přímluvu u nastávajících zkoušek, zazpívají a položí kytičku.⁵⁴

Při studiu se uplatňují nejrůznější formy výuky. Nejpoužívanějšími jsou přednáška, seminář, konzultace, exkurze.⁵⁵ Cílem přednášky je probrat jedno téma, a to systematicky. Převažuje v ní monologická metoda přednesu doplněná dotázaním nebo předvedením s pomocí moderních prostředků výpočetní techniky (např. v programu Power point). Důležitým znakem je hromadnost, kdy lektor osloví velké množství osob. Seminář na rozdíl od přednášky používá metody diskuse a rozhovoru. Navazuje na přednášku, studenti by zde měli prezentovat výsledky své práce a studia. Předpokládá se příprava studentů. Třetí formou je konzultace. Ta probíhá ve dvou rovinách – jako individuální konzultace (lektor spolupracuje s jedním studentem) nebo skupinová konzultace (lektor se sejde s několika studenty najednou). Cílem je poradit s řešením zadaných úkolů nebo s výukou. Exkurze je specifickou formou výuky. Jedná se o získávání přímých zkušeností mimo školní prostředí. Lze ji uskutečnit např. jako návštěvu muzea a poznatky z této exkurze přenést do výuky. Je to nová forma, která se začíná stávat oblíbenou. Mezi formy výuky lze také zahrnout tu, která je podporovaná počítačem. V kontextu použití tohoto prostředku výpočetní techniky se prosazují e-learningové studijní programy a virtuální univerzity třetího věku.

Studium na MBU3V probíhá během pracovního týdne ve stanovených hodinách formou přednášek, které bývají otevřené diskusi o právě probíraném tématu. Studenti chodí ve velmi hojném počtu. Přednášky mají velmi vysokou úroveň, spojené jsou s diskuzemi, ale i s promítáním diapozitivů a odborně zpracovanými prezentacemi. Konkrétně obor Cestujeme po Evropě, je velmi oblíbený. Přednáška je vždy věnována určitému státu a lektori spolupracující se školou mají plno zážitků k danému tématu, neboť zemi navštívili. Přináší tak do výuky osobní autentické zážitky.

Při edukaci seniorů je nanejvýš vhodná efektivní komunikace mezi koordinátorem vzdělávání, popřípadě lektorem a účastníky vzdělávání. Probíhá pomocí nejrůznějších nástrojů, jimiž jsou e-mail a sms. Tyto formy komunikace se velmi

---

⁵⁴ JONASOVA, B. *Historické objekty*. [online] © 2010 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.jonasova.webnode.cz/historicke-objekty/>

⁵⁵ SLAVÍK, M. a kol. *Vysokoškolská pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, s. 27 -32. ISBN 978-80-7367-551-6.

osvědčily na univerzitě třetího věku ve Zvolenu (UTV Zvolen).⁵⁶ Umožňují účinnou komunikaci, např. rychlé předávání informací o zrušené či přeložené výuce, představují užitečnou zpětnou vazbu pro geragoga.

V současné době studuje na Univerzitě třetího věku v Mladé Boleslavi 157 studentů, kteří jsou rozděleni do čtyř tříd. Každá třída si volí svého předsedu, který má právo účastnit se zasedání Akademické rady, kde jsou prodiskutovávány otázky, které studenti vznášejí k průběhu studia. Rektorem MBU3V je Mgr. Daniel Marek, náměstek primátora města Mladá Boleslav. Hlavním koordinátorem vzdělávacích aktivit je Helena Bubnová, která má v kompetenci organizaci studia.

3.2 Spolupráce s For senior – volnočasové aktivity

Vzdělávání je pro starší generaci velmi přínosné. Obzvláště pro jejich postoj k životu, jak dokazují zkušenosti a příklady z institucí, které se touto edukací zabývají. Senioři ale nechtějí jen sedět v lavicích, chtějí se také setkávat mimo školu, jezdit na výlety, trávit volný čas mezi svými vrstevníky. Při MBU3V vznikla společnost For senior, zabezpečující a organizující tyto aktivity. Doslovný překlad anglického slova „for senior – pro seniora“, je důkazem, že tato organizace je zaměřena výhradně na ně. Není určena jen členům univerzity. Jejím posláním je zkoordinovat aktivity seniorů v celém regionu. Hlavním iniciátorem je PhDr. Eva Pešková. Senioři mají možnost účastnit se celé řady akcí a posilovat tak velmi důležité sociální kontakty. Mezi těmito volnočasovými aktivitami lze jmenovat každotýdenní čaje o páté spojené s hudbou a tancem, turistické pochody do okolní přírody s fotoaparátem, celodenní výlety vlakem, exkurze, návštěvy výstav, kulturních akcí apod.

Pokud upadne člověk do nečinnosti, obzvláště ve vyšším věku, může tento jeho stav vést k nezadržitelnému úpadku, depresím, k urychlení fyziologického procesu stárnutí a k rozpadu osobnosti člověka. Jedinou cestou ke zpomalení stárnutí je udržet seniora v aktivitě a to samozřejmě s přihlédnutím k jeho schopnostem a možnostem.⁵⁷ Největší aktivitou, kterou For senior pořádá, jsou Sportovní hry seniorů. V roce 2013 proběhl již sedmý ročník této výjimečné události. Nejde v žádném případě o vrcholné výkony. Smyslem je setkání a „zdravé“ závodění. Senioři se ve sportovním zápolení

---

⁵⁶ SELECKÝ, E. *Nové technologie pro Univerzity třetího věku: sborník z 3. ročníku konference Vzdělávání 3. věku. Příležitost pro společnost*. Mladá Boleslav: Služba škole, 2015, s. 22 – 25.

⁵⁷ HOLCZEROVÁ, V. a D. DVORÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013, s. 34. ISBN 978-80-247-4697-5.

utkávají v lehké atletice, v pétanque, tenisovém turnaji, plavání a turistickém pochodu. Nejstarším účastníkem sedmého ročníku byl František Glazer, který v 91 letech závodil v tenise. Zahájení a zakončení se odehrává za účasti zástupců města a má vždy slavnostní ráz.⁵⁸

Společné aktivity seniorů plní důležitou socializační funkci. Je prokázáno, že vhodným využíváním volného času a vhodnou motivací, lze u starších lidí docílit zvýšení jejich sebevědomí a psychické pohody.

---

⁵⁸ Publikace 6. *sportovní hry seniorů*. Mladá Boleslav: For senior, 2013, s. 2. – 24.

4 CELOSTÁTNÍ KONFERENCE 3. VĚKU

Zájmové vzdělávání seniorů na nejrůznějších institucích, ať už to jsou univerzity, akademie či kluby třetího věku, je mezi starší generací čím dál oblíbenější. Důkazem je vzrůstající množství lidí hlásících se k této aktivitě. Vedou je k tomu nejrůznější důvody, počínaje chutí se něco naučit, najít si přátele, smysluplně vyplnit volný čas, bavit se a mnohé další. Tento vzrůstající zájem dělá velkou radost organizátorům vzdělávání třetího věku. Na druhé straně je ale na jejich bedra kladena velká zodpovědnost. Získávání informací, výměna poznatků s ostatními institucemi a odborníky se jeví jako nezbytná. Velmi chvályhodná je tedy aktivita společnosti Služba škole MB, která každoročně pořádá konferenci zaměřenou na vzdělávání osob třetího věku.

V únoru 2014 se uskutečnil třetí ročník, jehož téma bylo nazváno Vzdělávání seniorů od profesního k zájmovému. Slavnostní zahájení proběhlo na půdě Senátu parlamentu České republiky v Praze. Úvodní částí byla tisková konference, jejíž cílem bylo podpořit diskusi politiků k otázce aktivního stáří. Druhý den proběhla již samotná konference ve vzdělávacím centru Škoda Auto Na Karmeli v Mladé Boleslavi za účasti řady uznávaných odborníků. Na programu byla velmi zajímavá a aktuální témata. Mezi nejzajímavější témata patřila například:

- Vzdělávání starších dospělých v zemích V4 (Visegrádské čtyřky) – přednášející PhDr. Michal Šerák, Ph.D., FF UK Praha (Filosofická fakulta Univerzity Karlovy), katedra andragogiky a personálního řízení.
- U3V jako specifická forma vzdělávání seniorů na vysokých školách – přednášející Doc. PhDr. Jana Šemberová, CSc., členka předsednictva AU3V v České republice.
- Zásadní rozdíl mezi vzděláváním a volnočasovými aktivitami seniorů – přednášející PhDr. Eva Pešková, For Senior Mladá Boleslav a Helena Bubnová, MBU3V.
- Univerzity třetího věku – mýty a skutečnost – přednášející PhDr. Mgr. Naděžda Špaténková, Ph.D., Univerzita Palackého Olomouc.

Záštitu nad konferencí převzali PhDr. Jaromír Jermář (senátor Parlamentu České republiky), MUDr. Raduan Nvelati, primátor města Mladá Boleslav,

PhDr. Zdeněk Palán, Ph.D., - prezident AIVD (asociace institucí vzdělávání dospělých), Ministerstvo mládeže, školství a tělovýchovy.⁵⁹

Při vzdělávání seniorské populace se organizátoři i samotní senioři potýkají s mnohými problémy, které by mohly být prodiskutovány a řešeny na podobných konferencích. V kontextu vzdělávání třetího věku se objevuje množství nejrůznějších otázek. Lze mezi ně podle mínění autora práce zařadit:

- dostupnost seniorského vzdělávání,
- boj s přetrvávajícím ageismem,
- perspektiva rozvoje Virtuálních Univerzit třetího věku,
- adaptace na postproduktivní věk,
- podpora začlenění nových organizací do edukace seniorů (např. muzea, výstavy),
- přenesení znalostí ze systému vzdělávání do života seniorů.

Všechna tato témata jsou aktuální a pro další rozvoj edukace seniorů se jeví diskuse o nich jako velmi přínosná. Zvláště to platí o prvních dvou tématech – dostupnost seniorského vzdělávání a boj s ageismem.

Tato konference, i když nepojednávala přímo o již zmíněných tématech, přinesla mnoho užitečných postřehů, které mohou geragogové uplatnit při vzdělávání. Velmi zajímavá byla přednáška Ing. Erika Seleckého, PhD., o využití moderních forem komunikace v edukaci seniorů. Mezi tyto formy lze zařadit komunikaci osobní, telefonickou a elektronickou. Jak přiznává Selecký, senioři upřednostňují především osobní kontakt. Využívání telefonické a elektronické komunikace však umožní jednat se studenty efektivněji a pružněji. Jak podotýká, na jeho mateřské Univerzitě třetího věku ve slovenském Zvolenu až 80 % prvotní komunikace s potencionálními studenty probíhá pomocí nástrojů jako je E-mail, E-příhláška, E-příhlašovací formulář. Jako velmi užitečný nástroj se jeví používání mobilního telefonu a SMS zpráv. Ty používají lektoři pro informování studentů. Pokud například onemocní nebo musí být přeložena výuka, je všem seniorům zaslána krátká zpráva, přehledná a stručná. Tento systém je podle Seleckého ve Zvolenu úspěšně využíván.⁶⁰

Použití moderních forem komunikace je určitě přínosné pro celý systém vzdělávání seniorů. S dnešním masovým používáním počítačů a mobilních telefonů nelze pominout výhody, které se tu nabízejí – snadná komunikace, možnost zpětné

---

⁵⁹ Služba škoie MB. [online]. © 2000-2012 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.sskolemb.cz/seniori/konference-vzdelavani-3-veku-prilezitost-pro-spolecnost-2014/>

⁶⁰ SELECKÝ, E. *Nové technologie pro univerzity třetího věku: sborník z 3. ročníku konference Vzdělávání 3. věku. Příležitost pro společnost*. Mladá Boleslav: Služba škoie, 2015. s. 25.

rychlé vazby pro lektora. Starší lidé neodmítají nové technologie, to je jen předsudek a mýtus. Ve skutečnosti jsou těmto technologiím otevřeni, vyžadují však jednoduchost, přehlednost. Výroba mobilních telefonů pro seniory s velkými tlačítky nebo počítače a klávesnice navržené přímo pro seniorskou populaci umožňují použití těchto nástrojů.

Další zajímavá přednáška byla na téma „Právní gramotnost – klíčové téma edukace seniorů“. PhDr. Naděžda Špatenková, Ph.D. z Filosofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci upozorňovala na potřebu právní gramotnosti. Díky novému občanskému zákoníku přišlo mnoho změn, v kterých se nemohou senioři dost dobře vyznat. Orientace v právech, která se jich týkají, by byla pro ně velmi prospěšná. Ať už to je právo dědické, závazkové nebo spotřebitelské. Především spotřebitelské právo je pro seniory velmi aktuální, neboť všude kolem nich se vyskytují různé sociálně patologické jevy. Rizika mohou přinést podomní prodeje, nepoctiví podnikatelé, čekající na peníze této zranitelné generace. Špaténková jako prevenci vidí rozšíření výuky základů práva na Univerzity třetího věku. Zároveň předává své šestileté zkušenosti z výuky na U3V v Olomouci. Tvrdí, že zájem seniorů je veliký. Musely být dokonce otevřeny další navazující právní kurzy. Problémem je však nedostatek kvalitních lektorů.⁶¹

Edukace seniorů o jejich právech je velmi přínosná. Určitě by ubylo případů „okrádání“ seniorů a využívání jejich neznalosti, kdyby se tyto právní kurzy rozšířily do nabídky studia univerzit třetího věku. Jak se ale zmínila autorka příspěvku, nedostatek lektorů, kteří by byli ochotni právo na U3V přednášet, toto zatím neumožňuje.

---

⁶¹ ŠPATÉNKOVÁ, N. *Právní gramotnost – klíčové téma edukace seniorů: sborník z 3. ročníku konference Vzdělávání 3. věku. Příležitost pro společnost*. Mladá Boleslav: Služba škole, 2015, s. 34.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ CÍL

Cílem praktické části práce je, na základě dat získaných z dotazníků, zjistit názory seniorů na jejich studium na Mladoboleslavské univerzitě 3. věku a volného času seniorů a v kontextu se studiem informačních zdrojů dospět k závěrům výzkumu.

Autor zkoumá postoje seniorů k této vzdělávací instituci, přístupy ke vzdělávání a důvody, které je vedou k rozhodnutí zapsat se mezi studenty. Zajímá se o věkové složení a způsoby, jak se dozvěděli o tomto studiu. Nedílnou součástí výzkumu je také zájem o další možnosti studia, které by senioři uvítali. Získané údaje poslouží nejen autorovi této bakalářské práce, ale samotné univerzitě třetího věku. Ta může z těchto výsledků vyvodit patřičné kroky, které může v budoucnu realizovat v nabídce pro své posluchače.

V souladu s cíli byly stanoveny následující otázky a hypotézy:

Stanovené otázky:

Otázka č. 1: Co je přínosem studia seniorů vzdělávajících se na univerzitě třetího věku?

Otázka č. 2: Jaké obory jsou na univerzitě nejoblíbenější?

Otázka č. 3: Mění se život seniorů v souvislosti se vzděláváním?

Stanovené hypotézy:

Hypotéza č. 1: Významným přínosem studia na univerzitě třetího věku je uzavírání nových přátelství.

Hypotéza č. 2: K nejoblíbenějším oborům studia patří dějiny umění.

Hypotéza č. 3: Vzdělávání přináší seniorům spokojenější život.

Pro testování hypotéz byl zvolen kvantitativní výzkum. Jeho výhodou je umožnění reprezentativního šetření na celou populaci. Další výhodou je rychlý sběr dat a analýza. Při sběru dat používá dotazník, pozorování, rozhovor, experiment.⁶²

---

⁶² ŠIROKÝ, J. a kol. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. 1.vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2011, s. 64 – 65. ISBN 978-80-251-3510-5.

6 METODA A ORGANIZACE SBĚRU DAT

Pro sběr dat byl vybrán dotazník jako jeden z nejpoužívanějších nástrojů pro různé typy výzkumů.

Má celou řadu výhod, ale má také své nevýhody. Mezi jeho klady patří možnost získat informace s mnohem menší námahou oproti jiným technikám získávání dat (pozorování, rozhovor, experiment). Je rozhodně nejméně náročný na čas, jeho příprava a zpracování je velmi rychlá. Je také vstřícný k respondentům, poskytuje jim větší čas na rozmyšlení, a pokud je třeba, poskytne anonymitu. Má však i své záporné stránky. Respondent může přeskakovat otázky, odpovědi mohou být vyplňovány někým jiným (např. členem rodiny). Největším jeho problémem je však návratnost.

Činnost tohoto nástroje spočívá v tzv. dotazování, což je pokládání otázek dotazovaným (respondentům). Měly by být srozumitelné, jednoznačné, neměly by respondenta znechutit. V dotazníku se mohou objevit 3 typy otázek - otázky otevřené, polouzavřené a uzavřené. Otevřené otázky poskytují prostor pro volnou tvorbu odpovědí, dávají podnět k zamyšlení. Polouzavřené otázky jsou takové, kdy jsou odpovědi předem stanoveny a jako poslední varianta je nabídnuta „jiná odpověď“. Uzavřené otázky by měly představovat soubor vyčerpávající možné alternativy odpovědí. Všechny kategorie by se přitom měly vzájemně vylučovat, což se v konečném důsledku projevuje ve snadné zpracovatelnosti a snadném vyplnění otázky. Dotazník by neměl být příliš dlouhý, jako jeho nejvhodnější velikost se uvádí formát A4. Při jeho tvorbě by mělo být pamatováno na určité zásady. Měl by mít určitou strukturu a náležitosti. Jako první bod by měl být vypracován stručný úvod, kde by se měla osoba, která dotazník respondentovi předložila, představit. Předpokládá se slušné a vhodné oslovení, žádost o vyplnění, stručně pohovořit o náplni a smyslu celého dotazníku. Po zadaných otázkách následuje závěr, kde by měl autor dotazníku poděkovat respondentovi za čas při vyplňování, případně lze dopsat pokyny při odevzdávání dotazníku.

Před započítím šetření je nutné výstižně a jasně vytyčit problém, jenž bude zkoumán a cíl, tedy to, co by mělo být zjištěno. Tato přípravná fáze je velmi důležitá. Pokud by totiž byla podceněna, může dotazovatel dostat odpovědi na jiné otázky, které odbíhají od hlavního cíle výzkumu.

Zadavatel dotazníku by měl při tomto šetření vzít na vědomí, že celý tento výzkum má tři fáze: první je příprava; druhou je zpracování a analýza dat; třetí je prezentace výsledků. Poté již formuluje další postup řešení.

Jádro výzkumné činnosti spočívá ve správně zvoleném metodologickém přístupu. Autor této práce se rozhodl pro kvantitativní výzkum, jeho cílem je verifikace již vyslovených hypotéz.

6.1 Metodologie šetření

Samotný dotazník je složen ze 14 otázek – 10 otázek je uzavřených a 4 otázky jsou otevřené. Důvodem zařazení čtyř otevřených otázek byla snaha získat od respondentů více odpovědí, více jejich názorů, které značnou měrou obohatí výsledky celého výzkumu. U deseti uzavřených otázek respondenti vybírali jednu z uvedených odpovědí, u čtyř otevřených otázek vyjádřili vlastními slovy své názory a postoje ke studiu. Dotazování bylo zaměřené na přínos studia, oblíbené předměty, nejvyšší dosažené vzdělání či připomínky, které mají studující senioři k náplni kurikula. Dotazníkové šetření probíhalo anonymně. Autor rozdával dotazníky přímo na půdě univerzity. Vzhledem k vysokému počtu dotazníků nemohly být rozdány najednou, poněvadž respondenti měli výuku plánovanou „nárazově“ v malých skupinách. Bylo třeba navštívit univerzitu třetího věku vícekrát, aby mohly být všechny dotazníky rozdány. Respondenti je měli odevzdávat do tří dnů po obdržení. Výzkum probíhal v prosinci roku 2014 a v lednu 2015.

Autor měl možnost po celou dobu výzkumu, po dohodě s koordinátory vzdělávání, účastnit se přednášek a výuky seniorů. S mnohými si promluvil a získal tak plno jejich postřehů a názorů jako „přidanou hodnotu“ pro výzkum. Tyto jejich názory nezahrnul do výsledků šetření, ale přihlédl k nim v samotném závěru práce. Bylo velmi zajímavé vidět tuto vzdělávací instituci „zevnitř“.

Výzkumný vzorek

Pro potřeby výzkumu byla oslovena Mladoboleslavská univerzita 3. věku a volného času seniorů a účastníky se stali zde studující senioři. Věkové rozpětí seniorů bylo od 50 let výše, 87 % dotazovaných byly ženy a 13 % muži. Celkem bylo rozdáno 94 dotazníků a 94 vyplněných dotazníků bylo vráceno zpět. Tedy 100% návratnost. Této skutečnosti určitě pomohla velká vstřícnost pracovníků vedení univerzity a přístup oslovených seniorů k tomuto šetření. Tito senioři v počtu 94 respondentů tvořili výraznou nadpoloviční většinu z celkového množství 157 zde

studujících. Proto autor považuje výzkum za reprezentativní pro tuto univerzitu, čili lze učinit relevantní závěry.

Celé znění dotazníku je uvedeno v příloze.

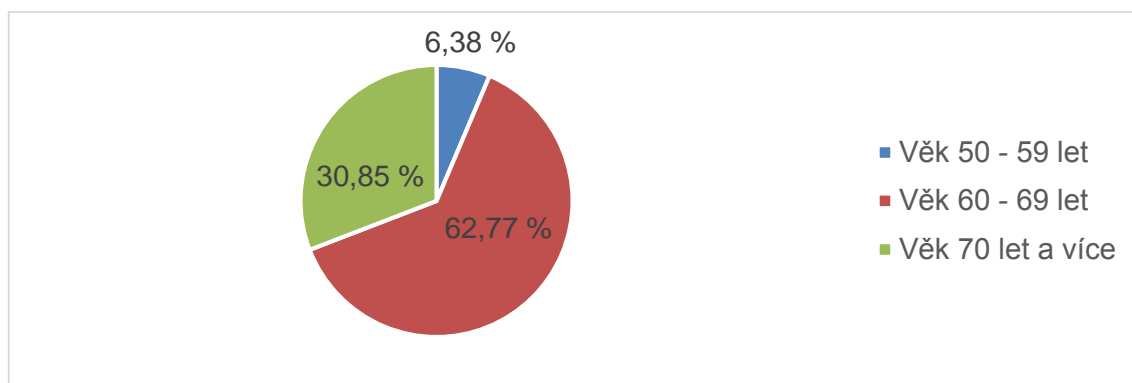
Autor zobrazuje pomocí grafů výsledky svého šetření. Pro tuto prezentaci si zvolil výsečový graf, kde jsou data vyjádřena v procentech, kdy celkový počet odpovídajících studentů je 94 – toto číslo je tedy 100 %. Z nabízených možností u uzavřených otázek si měli respondenti zvolit jednu z nabízených možností, jejich odpovědi jsou vyjádřeny v grafech v příslušném procentním poměru. Otevřené otázky jsou v grafech znázorňovány nikoliv v počtu respondentů, ale v počtu odpovědí a názorů, neboť mnozí dotazovaní senioři uvedli u otázky více než jeden názor. Výjimkou je otázka dotazující se na spokojenost studentů na slavnostní zahájení akademického roku.

Ke každému grafu patří tyto náležitosti: otázka pokládaná respondentům v dotazníku, název grafu, graficky znázorněná četnost odpovědí, legenda a zdroj šetření. Grafické znázornění je doplněno o slovní vyjádření, které je umístěno vždy pod grafem. Hodnoty tvoří počet respondentů (v závorce je uvedena vždy procentní hodnota). Jednotlivá vyjádření směřují k verifikaci hypotéz v závěru výzkumu.

Seznam názvů grafů je uveden v příloze.

Otázka č. 1: Do jaké věkové kategorie se zařazujete?

Graf 1: Věkové kategorie studujících seniorů

Zdroj⁶³

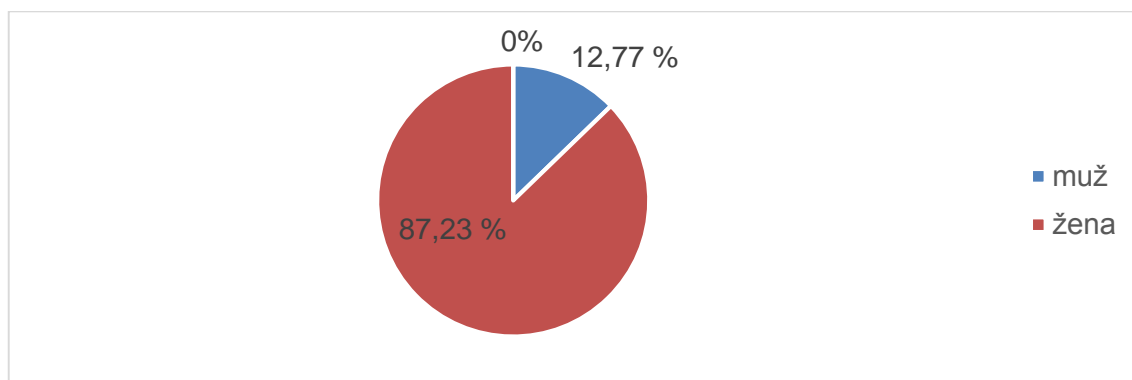
Z celkového počtu 94 studujících seniorů bylo 6 (6,38 %) ve věkové kategorii 50–59 let, 59 seniorů (62,77 %) ve věkové kategorii 60–69 let a 29 seniorů (30,85 %) ve věkové kategorii 70 let a více. Je zejména velmi překvapivým zjištěním

⁶³ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

vysoký podíl seniorů starších 70 let, kteří se nadále vzdělávají, tvoří téměř celou třetinu z dotazovaných respondentů.

Otázka č. 2: Jste?

Graf 2: Pohlaví studentů

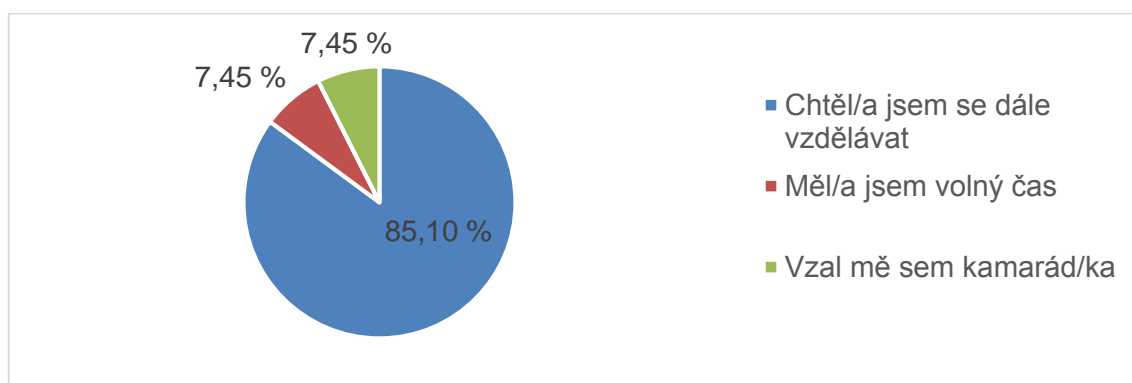

Zdroj⁶⁴

Z celkového počtu 94 respondentů bylo 12 mužů (12,77 %) a 82 žen (87,23 %). Ženy mají tedy velmi výraznou převahu.

Otázka č. 3: Proč jste se přihlásil/a ke studiu na Univerzitě třetího věku?

Graf 3: Důvod studia na Univerzitě třetího věku

Zdroj⁶⁵

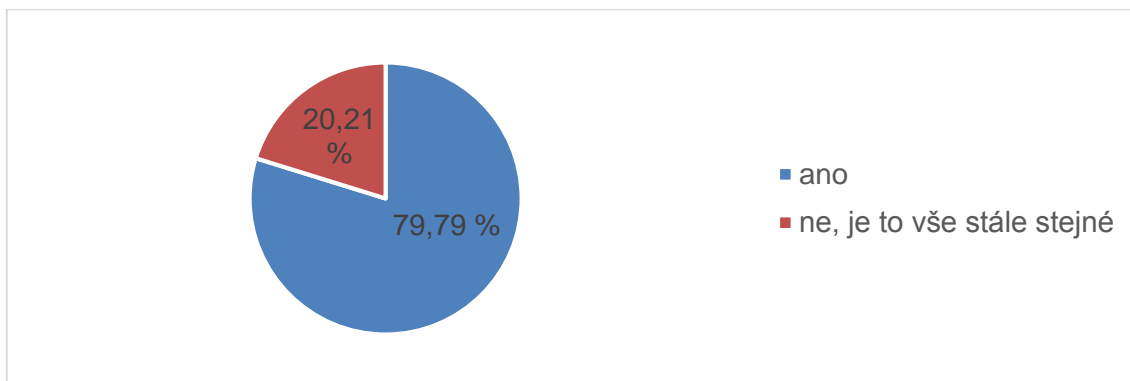
Z odpovědí respondentů vyplynulo, že celých 80 (85,10 %) z nich se přihlásilo na univerzitu třetího věku, protože se chtěli dále vzdělávat, 7 (7,45 %) mělo volný čas a 7 (7,45 %) uvedlo, že je ke studiu zlákal kamarád či kamarádka. Z tohoto výsledku vyznívá, že naprostá většina seniorů přišla na univerzitu sama s cílem dále se vzdělávat a zapojit se do činnosti této instituce.

⁶⁴ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

⁶⁵ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

Otázka č. 4: Jste spokojenější od doby, kdy jste začal/a studovat?

Graf 4: Změnilo Vám studium život

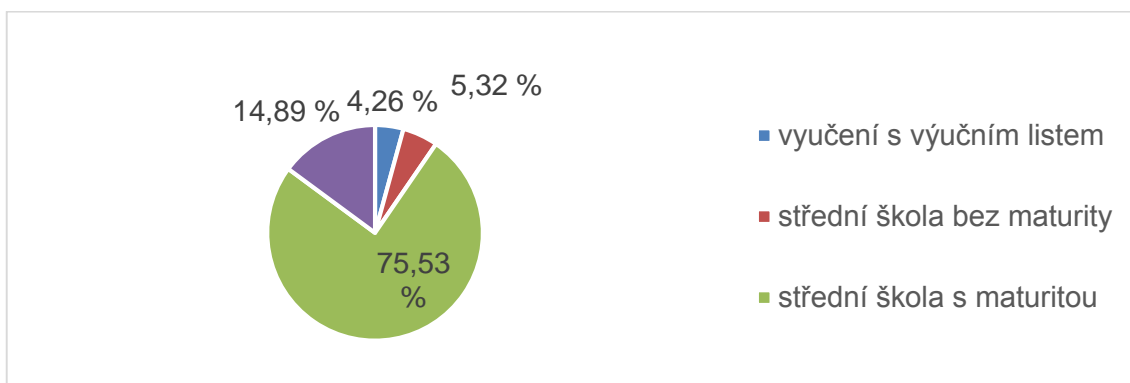

Zdroj⁶⁶

Z výsledku šetření vyplývá, že výrazná většina seniorů v počtu 75 (79,79 %) souhlasila s tím, že rozhodnutí jít studovat, mělo pro jejich život pozitivní vliv. Tato skupina vnímá přínos studia pro jejich život, který se stal spokojenějším. Pro 19 seniorů (20,21 %) se vstupem na univerzitu nic nezměnilo.

Otázka č. 5: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf 5: Nejvyšší dosažené vzdělání

Zdroj⁶⁷

K nejvyššímu dosaženému vzdělání uvedli 4 respondenti (4,26 %) vyučení s výučním listem, střední školu bez maturity uvedlo 5 respondentů (5,32 %). Nejpočetnější skupinu dotázaných tvořili ti se středoškolským vzděláním s maturitou,

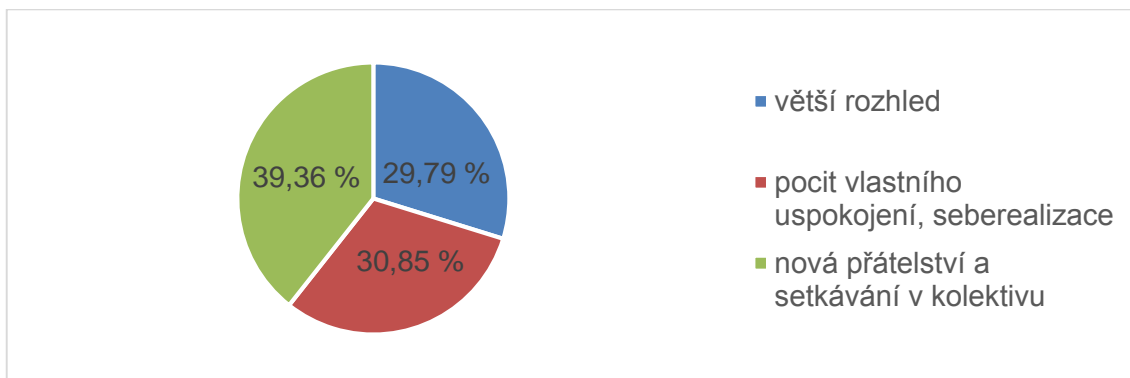
⁶⁶ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

⁶⁷ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

jednalo se o 71 respondentů (75,53 %). Vysokou školu s titulem Bc., Mgr., Ing., PhDr., ukončilo 14 seniorů (14,89 %).

Otázka č. 6: Co Vám studium nejvíce přináší?

Graf 6: Největší přínos studia

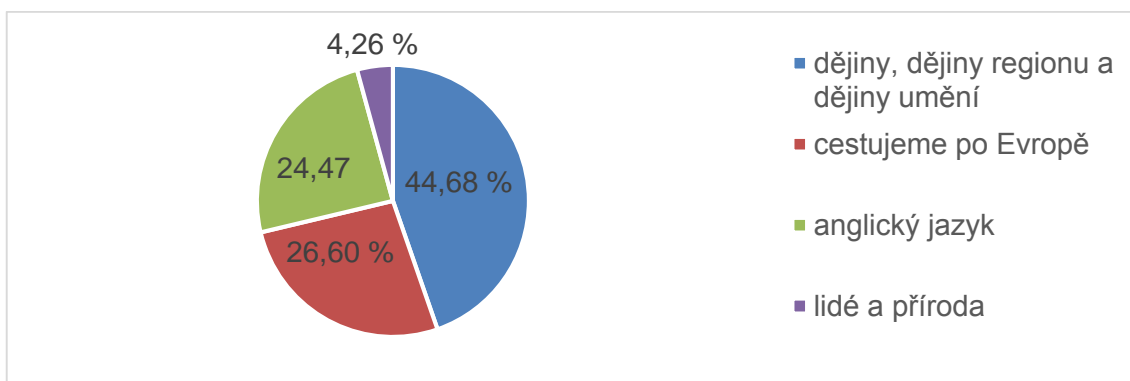

Zdroj⁶⁸

Přínosem studia pro svůj život uvedlo 28 dotázaných (29,79 %) větší rozhled. Téměř stejný počet 29 (30,85 %) respondentů se cítilo vnitřně spokojených, neboť studium jim přineslo vedle spokojenosti i možnost seberealizace v soukromém životě. Největší počet 37 respondentů (39,36 %) výhodu studia spatřuje v navázání nových přátelství se svými vrstevníky.

Otázka č. 7: Jaký předmět je pro Vás nejzajímavější?

Graf 7: Nejzajímavější předmět pro studující

Zdroj⁶⁹

Nejpočetnějšími studenty byli ti, kteří jako svůj nejoblíbenější a nejzajímavější předmět uvedli Dějiny regionu a dějiny umění. Jednalo se o 42 seniorů (44,68 %).

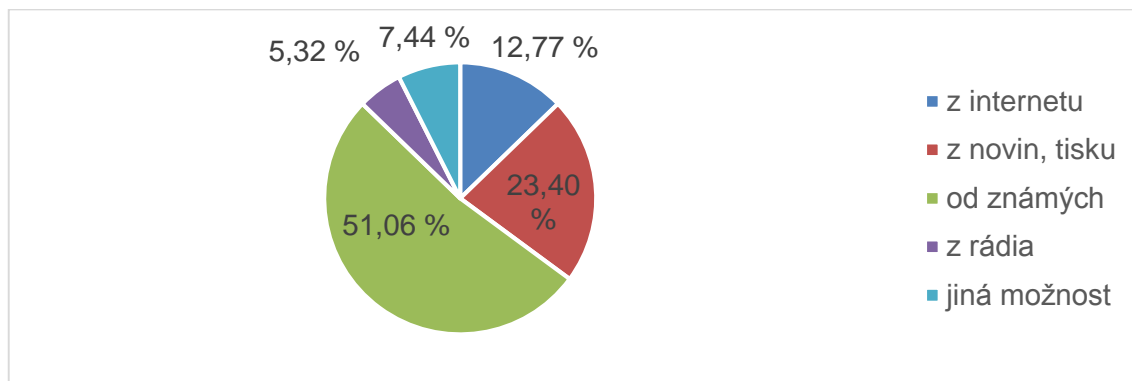
⁶⁸ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

⁶⁹ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

Druhou nejpočetnější skupinu tvořili ti, kteří upřednostňovali obor Cestujeme po Evropě. Šlo o 25 (26,60 %) seniorů. Třetím nejoblíbenějším předmětem se stal Anglický jazyk, který označilo 23 studujících (24,47 %). Předmět Lidé a příroda uvedli pouze 4 respondenti (4,26 %).

Otázka č. 8: Jak jste se o této škole dověděl/a?

Graf 8: První informace o škole

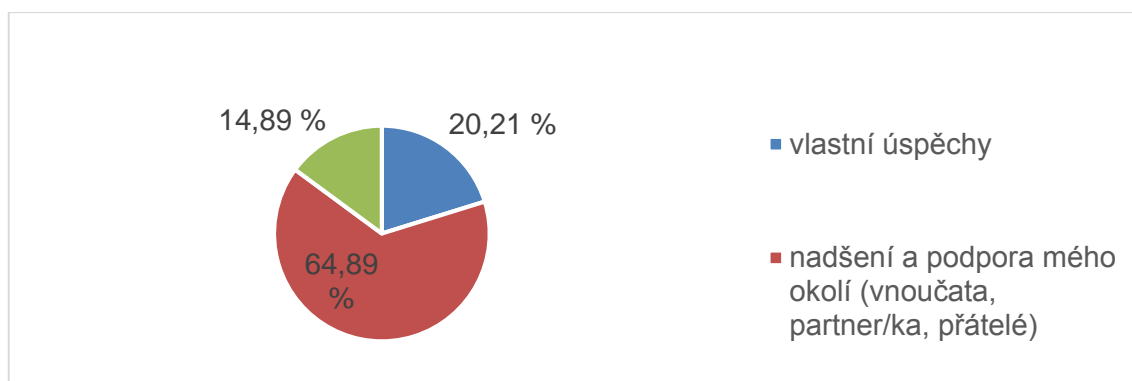
Zdroj⁷⁰

Z celkového počtu 94 respondentů jich 12 (12,77 %) uvedlo internet jako prostředek, prostřednictvím kterého se dověděli o této univerzitě třetího věku. Celých 22 respondentů (23,40 %) uvedlo, že informaci o možnosti studia převzali z denního tisku. Nejvíce dotázaných, 48 (51,06 %), se dozvědělo o U3V od známých. Naproti tomu 5 respondentů (5,32 %) poprvé slyšelo o této formě studia v Mladé Boleslavi z rádia. Otázka zahrnovala odpověď jiná možnost. Takto odpovědělo 7 seniorů (7,44 %), kteří „dopsali“ jako zdroj prvotní informace o škole překvapení od svých dětí ve formě dárku k narozeninám.

⁷⁰ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

Otázka č. 9: Co Vás nejvíce povzbuzuje ke studiu?

Graf 9: Motivace ke studiu

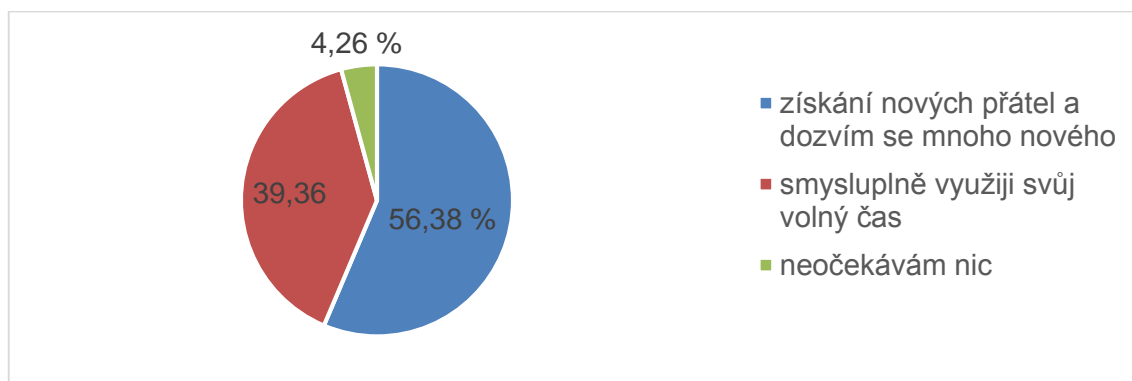

Zdroj⁷¹

Ze získaných odpovědí vyplývá, že 19 seniorů (20,21 %) povzbuzují ke studiu vlastní úspěchy. Naprostou většinu dotazovaných seniorů, tj. 61 (64,89 %), motivuje ke studiu nadšení a podpora jejich nejbližšího okolí. Pouze 14 dotázaných (14,89 %) uvedlo, že je nepovzbuzuje nic.

Otázka č. 10: Co očekáváte od studia?

Graf 10: Očekávání od studia

Zdroj⁷²

Závěry z této otázky ukázaly, že studující senioři očekávají od svého studia na univerzitě třetího věku získání nových přátel a nové informace. Takto odpovědělo 53 dotázaných (56,38 %). Skupina 37 seniorů uvedla smysluplné naplnění volného času, 4 respondenti (4,26 %) neočekávají vůbec nic.

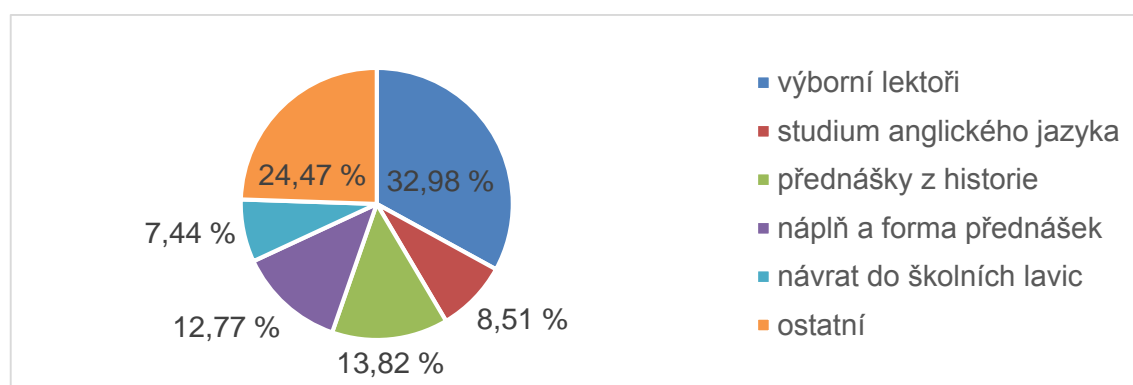
⁷¹ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

⁷² Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

Do dotazníkového šetření byly zařazeny také 4 otevřené otázky (č. 11–č. 14), které autor použil pro „obohacení“ výsledků výzkumu. Tyto otázky mají dát respondentům větší prostor k vyjádření vlastních názorů a postojů ke studiu na této univerzitě. Mnozí senioři uvedli k otázce více svých názorů, proto je hodnocen počet odpovědí.

Otázka č. 11: Co se Vám při studiu nejvíce líbí?

Graf 11: Hodnocení studia

Zdroj⁷³

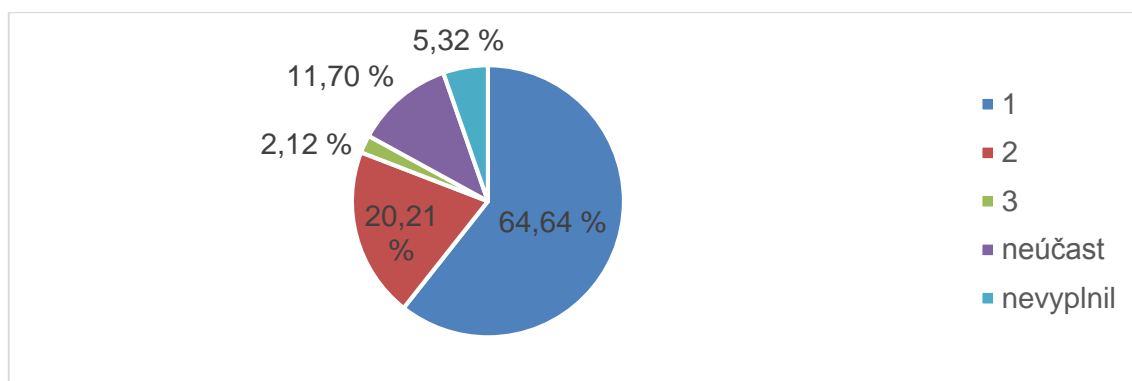
Odpovědi respondentů na tuto otázku zmiňovaly nejčastěji osobnost lektora, ta se objevila v 31 případech (32,98 %). Seniorům se také líbilo studium Anglického jazyka, které uvedlo 8 dotazovaných (8,51 %), přednášky z historie 13 dotazovaných (13,82 %) a forma přednášek 12 (12,77 %) odpovědí.

Vyjádření spokojenosti s návratem do školních lavic bylo zaznamenáno v 7 případech (7,44 %). Senioři dále uváděli, že se jim při studiu nejvíce líbí cestopisné přednášky, seznamování se svými vrstevníky, použití fotografií a pouštění videa při výuce. Tyto faktory se objevily rovnoměrně rozložené v 23 odpovědích (24,47 %).

⁷³ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

Otázka č. 12: Jak hodnotíte slavnostní zahájení školního roku?

Graf 12: Hodnocení slavnostního zahájení

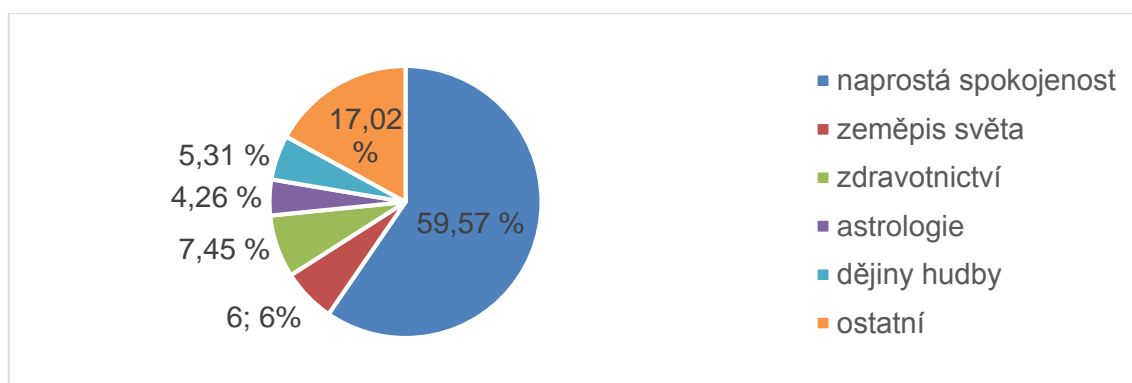

Zdroj⁷⁴

Výborné hodnocení slavnostního zahájení školního roku uvedlo 57 respondentů (60,64 %). Dvojkou slavnostní ceremoniál ohodnotilo 19 respondentů (20,21 %). Objevily se také odpovědi, které hodnotili známkou tři a to 2 respondenti (2,12 %). Zahájení se neúčastnilo 11 seniorů (11,70 %) a 5 seniorů (5,32 %) tuto otázku nevyplnilo.

Otázka č. 13: Co by mohla univerzita zařadit do nabídky vzdělávání?

Graf 13: Vyjádření studentů k náplni učiva

Zdroj⁷⁵

Z šetření u této otázky vyplynulo, že 56 respondentů (59,57 %) bylo naprosto spokojeno s náplní studia. Rozšíření přednášek zeměpisu na celý svět by uvítalo 6 dotazovaných (6,38 %). Obor zabývající se zdravotnictvím a zdravím seniorů by rádo vidělo 7 dotazovaných (7,45 %). Další 4 respondenti (4,26 %) vyslovili požadavek

⁷⁴ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

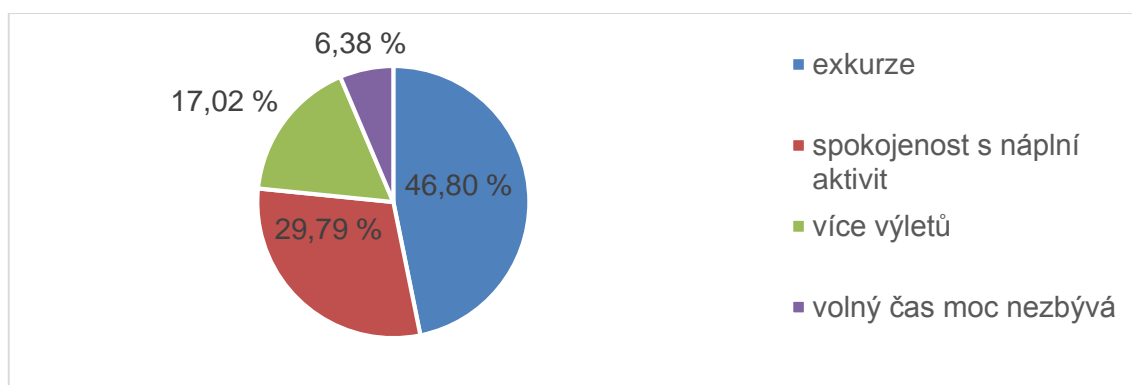
⁷⁵ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

o zařazení Astrologie a 5 respondentů (5,31 %) vyslovilo názor umístit do náplně studia dějiny hudby. Ostatní odpovědi v počtu 16 (17,02 %) by požadovaly předměty zabývající se historií malířstvím a stavebními slohy, finanční gramotností, výukou na počítači, společenským chováním, psychologíí, občanským právem, historií českého jazyka. Žádná z těchto „ostatních“ odpovědí nepřesáhla hodnotu 3 % z celkového počtu.

Otázka č. 14: Jaké další volnočasové aktivity by mohla univerzita zařadit do nabídky vzdělávání?

Graf 14: Názor studentů na rozšíření aktivit

Zdroj⁷⁶

Největší počet odpovědí, a to 44 (46,80 %), uváděl potřebu více exkurzí. Druhou nejpočetnější skupinou byli senioři, kteří v 28 případech (29,79 %) vyslovili svůj názor o plné spokojenosti s náplní volnočasových aktivit. Pro více společných výletů se přimlouvalo 16 názorů (17,02 %) a 6 respondentů (6,38 %) uvedlo, že jim moc času nezbyvá. Celkem tedy 60 seniorů (63,82 %) by uvítalo více společných aktivit a setkávání mimo areál školy.

6.2 Verifikace hypotéz

Na počátku tohoto šetření byly položeny tři výzkumné otázky, které byly pro autora stěžejní na jeho cestě výzkumem. Cílem bylo verifikovat hypotézy z těchto otázek vyplývající. Tato kapitola se věnuje ověření těchto hypotéz.

⁷⁶ Autor práce, 2015 (vlastní šetření).

Hypotéza číslo 1: Významným přínosem studia na Univerzitě třetího věku je uzavírání nových přátelství.

Z celkového počtu 94 dotázaných seniorů, jich 37 (39,36 %) uvedlo, že největším přínosem jejich studia je uzavření nových přátelství a navazování kontaktů. Menší skupina 28 seniorů (29,79 %) uvedla jako přínos získání většího rozhledu a zbytek seniorů v počtu 29 (30,85 %) uvedl jako největší přínos vlastní seberealizaci. Jiná dotazníková otázka zkoumala očekávání respondentů od dalšího studia. Nadpoloviční většina v počtu 53 seniorů (56,38 %) uvedla jako svá očekávání od studia získání nových přátel a informací. Přínosným zjištěním byla také informace, že mezi činnostmi, které se studentům nejvíce líbí, bylo označeno setkávání studentů. V otázce na volnočasové aktivity se z 94 seniorů (100 %) rovných 60 z nich (63,82 %) vyslovilo pro pořádání více exkurzí a společných výletů, 28 seniorů (29,79 %) bylo s aktivitami spokojeno a 6 seniorů (6,38 %) nemělo moc času.

Jak vyplynulo z tohoto šetření, senioři dali jasně najevo, že pro jejich studium a působení na univerzitě je uzavírání nových přátelství a kontaktů velmi důležité. Nestačí jim jen účast na přednáškách, ale mají chuť se setkávat v rámci volnočasových aktivit, jezdit na společné výlety a exkurze. Otázka ohledně těchto volnočasových aktivit, které univerzita zprostředkovává, je pro tyto studenty velmi důležitá. Seznamování se a setkávání patří mezi hlavní přínosy jejich studia. Tato **hypotéza se potvrdila.**

Hypotéza č. 2: K nejoblíbenějším oborům studia patří dějiny umění.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že jako nejzajímavější předmět zvolilo 42 seniorů (44,68 %) Dějiny regionu a dějiny umění. Ihned poté následoval předmět Cestujeme po Evropě s 25 seniory (26,60 %). Třetí místo v pořadí oblíbenosti zaujmul Anglický jazyk, který označilo 23 studujících (24,47 %) a pouze 4 respondenti (4,26 %) uvedli předmět Lidé a příroda. Celkem tedy 42 z 94 seniorů uvedlo Dějiny regionu a dějiny umění jako nejoblíbenější předmět. Jednoznačně nejvyšší procento dotázaných.

Při hodnocení studia byla druhou nejpočetnější formou odpovědi, hned za osobou lektora (31 odpovědí), ta, která ukazovala oblibu přednášek z historie. Takto se vyjádřilo 13 dotázaných (13,82 %). Anglický jazyk zmínilo 8 dotázaných (8,5 %). Obliba cestopisných přednášek se objevila v dalších odpovědích, i když už ne v tak výrazném procentním zastoupení.

Při vyjádření studentů k náplni učiva se vyselektovalo množství názorů, jaké předměty by mohla univerzita zařadit do náplně studia. Menší množství respondentů,

konkrétně 38 dotázaných (40,64 %), by uvítalo nové předměty a 56 respondentů (59,57 %) bylo s náplní učiva naprosto spokojeno. Z menší skupiny dotázaných by 6 respondentů (6,6 %) uvítalo zeměpis světa, 5 respondentů (5,31 %) dějiny hudby. Nejvyšší počet respondentů této skupiny by ocenil obor zabývající se zdravotnictvím a zdravím seniorů. Tento obor by rádo vidělo 7 dotázaných (7,45 %). Ostatní předměty nepřesáhly 4 odpovědi (4,26 %). Jednalo se o astrologii, historii malířství, finanční gramotnost, společenské chování, historii českého jazyka, psychologii, občanské právo.

Shrnutí těchto údajů v kontextu s vyslovenou hypotézou ukazuje na oblibu předmětů zabývajících se dějinami. Tato **hypotéza se potvrdila**.

Hypotéza č. 3: Vzdělávání přináší seniorům spokojenější život

Z 94 dotázaných seniorů (100 %) jich 75 (79,79 %) uvedlo, že jejich život se změnil k lepšímu, když se rozhodli jít studovat a vzdělávat. Oproti nim 19 seniorů (20,21 %) nepocítovalo žádnou změnu v životě, která by souvisela s jejich studiem. Z tohoto počtu odpovědí vyplynulo, že čtyři pětiny seniorů jsou spokojenější a oceňují vzdělávání jako velký přínos pro svůj život. Následující závěry pramení nejen z této odpovědi, ale také z vyjádření přínosu studia, kdy téměř polovina respondentů (39,69 %) uvedla, že studium jim umožnilo navázat nová přátelství. Literatura zabývající se touto tematikou uvádí, že jedním z hlavních důvodů, které motivuje seniory ke studiu, je navazování nových přátelství. Senioři tak i tímto způsobem bojují proti pocitu osamění. Dalších 29 seniorů (30,85 %) se cítilo vnitřně spokojených, neboť studium jim umožňovalo seberealizaci, vyšší sebedůvěru a angažování se v životě. Tato **hypotéza se potvrdila**.

Celý výzkum byl zaměřen na postoje a názory seniorů k jejich studiu na univerzitě třetího věku. Celkem bylo dotazováno 94 seniorů. Mezi nejoblíbenějšími předměty byly vyzdviženy Dějiny regionu a dějiny umění (42 seniorů) a Cestujeme po Evropě (25 seniorů). Velmi překvapivým zjištěním bylo množství studentů, kteří upřednostňují Anglický jazyk (23 seniorů). Téměř se tak tento předmět vyrovnal oblibě předmětu Cestujeme po Evropě. Německý jazyk ani žádný další cizí jazyk by senioři neočekávali. Spíše by uvítali předměty zabývající se zeměpisem rozšířeným na svět, astrologií, zdravotnictvím, dějinami hudby, finanční gramotností, psychologií, občanským právem, společenským chováním, historií malířství, historií českého jazyka. Většina seniorů v počtu 56 z 94 dotázaných byla však s náplní učiva spokojena a neočekávala by změny.

Senioři velmi vysoce při studiu oceňovali osobnost lektora a jeho přínos. Pro lektora se vyslovilo 31 názorů, přednášky z historie byly vyzdviženy ve 13 názorech a 12 názorů hodnotilo formu a obsah přednášek, jako faktor, který se jim na škole nejvíce líbí.

Výzkumné otázky se týkaly i motivace. Většina seniorů (64 %) uvedla, že nadšení a podpora jejich nejbližších (vnoučat, partnerů) je pro ně velmi přínosná a pomáhá jim zvládat studium. Jejich motivací je nejen podpora okolí, ale také navazování nových kontaktů, v menší míře pocit vlastního uspokojení. Navazování nových kontaktů podporuje univerzita nejen při výuce, ale také v rámci volnočasových aktivit mimo tuto vzdělávací instituci. Naprostá většina seniorů se vyslovila pro pořádání dalších aktivit, výletů, exkurzí.

Jedním z úkolů výzkumu bylo také zjistit „rozložení studentů“ podle věku, pohlaví a dosaženého vzdělání. Z výsledků vyplynulo, že největší skupinou byli senioři ve věku 60–69 let – 59 seniorů (62,77 %), poté následovala skupina ve věku 70 let a více – 29 seniorů (30,85 %) a jako nejméně početná skupina seniorů ve věku 50–59 let – 6 seniorů (6,38 %). Dalším překvapením bylo množství vzdělávajících se seniorů starších 70 let. Výraznou většinu dotazovaných respondentů tvořily ženy. Jednalo se o 82 žen a 12 mužů. V nejvyšším dosaženém vzdělání jasně dominovali senioři se střední školou s maturitou. Toto vzdělání mělo z 94 dotázaných 71 respondentů. Vysoký podíl tvořilo 14 seniorů s vysokoškolským titulem. Střední školu bez maturity uvedlo 5 seniorů a vyučení s výučním listem 4 dotazovaní. O studiu na této univerzitě třetího věku se respondenti dověděli nejčastěji od svých známých (48 dotazovaných) a z tisku (22 dotazovaných).

Z šetření vyplývá, že senioři přichází na univerzitu třetího věku cíleně, chtějí se vzdělávat. Očekávají nejen nové informace, ale také chtějí poznat své vrstevníky, navázat nová přátelství. Vzdělávat se a současně bavit. Volnočasové aktivity jsou pro ně velmi důležité. Jsou studenty velmi náročnými, ale současně tolerantními. Jejich náročnost lze aplikovat na hodnocení studia, kdy mohli vlastními slovy vyjádřit, co se jim nejvíce líbí. Ocenili nejen osobu lektora a formu přednášek, ale také použití fotografií, videa, přednášky z historie, anglického jazyka nebo cestopisné přednášky. Dokázali podle svých postřehů a pocitů ohodnotit slavnostní zahájení školního roku. Je nutné zahrnout také jejich názory na skladbu studia. Většina dotázaných (56 seniorů) byla spokojena, avšak 38 seniorů by uvítalo pestřejší nabídku vyučovaných předmětů. Od rozšíření cestopisných přednášek po zdravotnictví, dějiny hudby či astrologii.

Výzkum měl přínos nejen pro autora, ale také pro samotnou univerzitu, na jejíž půdě se uskutečnil. Koordinátorka vzdělávání potvrdila užitečnost informace o zdroji, ze kterého se současní studenti o univerzitě dověděli. Poprvé zaslechli tito senioři o této možnosti studia dle četnosti v následujícím pořadí: od známých, z tisku, z internetu, z rádia. K nim je třeba přiřadit i 7 seniorů (7,44 %), kteří dostali studium na U3V jako dárek od svých dětí. Užitečné byly pro univerzitu i čtyři otevřené otázky s vyplněnými odpověďmi. Především pak hodnocení slavnostního zahájení a skutečnosti, které se studentům líbí při studiu.

Toto forma vzdělávání je mezi posluchači velmi oblíbená a naprostá většina seniorů je spokojená. Lze očekávat, že počet zde studujících se bude dále zvyšovat.

7 VÝSTUPY A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Skutečnost, že lidský věk se prodlužuje a věková hranice odchodu do penze se neustále posouvá, je dnes dostatečně známá. Jak vzrůstá kvalita života a zároveň lékařská věda postupuje mílovými kroky dopředu – dožívá se lidstvo stále vyššího věku. Je to určitě pozitivní zjištění. Na druhou stranu se rodí stále méně dětí a obyvatelstvo stárne. Tento nepříznivý demografický vývoj již brzy společnost pocítí. Změní se trhy, marketingové společnosti se budou více orientovat na starší lidi. Vzroste nezaměstnanost, do pracovního procesu budou muset být zařazováni senioři. Firmy budou chtít využít jejich zkušenosti a znalosti.

V posledních letech se stále více volá po celoživotním vzdělávání. Tato diskuse se netýká jen mladších generací – i starší lidé se chtějí dále vzdělávat. Mnohdy jsou dokonce nuceni se vzdělávat pro udržení své pozice ve společnosti. V tomto případě hovoříme o profesním vzdělávání. Stále větší oblibu však získává tzv. zájmové vzdělávání seniorů. Je realizováno na nejrůznějších vzdělávacích institucích, na univerzitách třetího věku, akademiích třetího věku či klubech třetího věku. Edukací, tj. výchovou a vzděláváním seniorů se zabývá Gerontagogika (Geragogika). Jde o disciplínu, která se postupně vyčleňuje z andragogiky.

Termín „třetí věk“ se užívá jako součást názvů univerzit či akademií a značí aktivní osoby v důchodu, zatímco termín „čtvrtý věk“ značí velmi staré lidi, kteří již aktivní nejsou. Tito lidé už nemají dostatek sil a ani chuť nic v životě dělat. Jsou na konci života. Lidé v třetím věku jsou však aktivní, činní, vzdělávají se, cestují, věnují se vnučatům a svým zálibám. Toto aktivní stáří se datuje od 65. roku života. Tito lidé se nazývají mladými seniory, jsou v penzi a mají najednou spoustu volného času. Dochází u nich k větší koncentraci na sebe sama a chtějí naplnit své volné dny. Po opuštění pracovního procesu se potřebují nadále stýkat s lidmi, se svými vrstevníky. To je jeden z důvodů, proč se hlásí na instituce, které se zabývají vzděláváním seniorů. Jednou z nich je univerzita třetího věku.

Jejím cílem je průběžně vzdělávat seniory a umožnit jim udržet si rovnoprávné postavení ve společnosti. Hlavním smyslem těchto edukačních aktivit je udržení intelektuálních a tělesných sil a vytvořit takové podmínky, které by zajistily kvalitu jejich života. Vzdělávání u této instituce má oproti profesnímu vzdělávání obrovskou výhodu. Jedná se o vzdělávání zájmové, tedy dobrovolné, bez náročných zkoušek a výstupů ze studia, které musí být za každou cenu splněny. Toto vzdělávání se odehrává mezi jejich vrstevníky - nedochází ke konfliktům s mladší generací. Učení je „šité na míru“

právě pro seniory a nenásilnou zábavnou formou vede ke studiu a osvojování si nových poznatků či osvěžování těch zapomenutých. Tito studenti jsou velmi tolerantní a vděční. Dokáží být ale také nároční na osobnost lektora, na kterého mívají někdy až přemrštěné nároky. Jak ostatně ukázal výzkum - senioři v prvé řadě hodnotili především osobnost lektora. Až poté následovalo hodnocení formy přednášek či náplně učiva.

A proč je studium mezi seniory stále žádanější? Proč dochází ke stále větší edukaci této generace? Jak se autor dověděl od samotných studentů, mnozí přišli „cíleně se vzdělat“, dalším důvodem bylo navázání kontaktů se svými vrstevníky, nemohli se dříve vzdělávat, smysluplné naplnění volného času, touha zkusit si studium na vysoké škole, začlenit se zpět do společnosti, cítit se užitečným nebo se vrátit zpět do školních lavic. Důvodů je mnoho a obliba této formy vzdělávání neustále roste. Dnešní senioři si uvědomují možnosti, jaké se jim nabízí, jsou dlouho „mladí“, přistupují aktivně ke svému životu, chtějí se setkávat a poznávat nové přátele, získávat nové poznatky, smysluplně vyplňovat své volné dny – a toto vše jim nabízí Univerzita třetího věku. Jejich myšlení se za posledních 20 let velmi změnilo. Koresponduje se vzrůstající kvalitou života a jeho délkou a postoji, které si sami vytvořili.

7.1 Doporučení pro praxi

Jako potřeba se jeví reakce společnosti na demografickou situaci. Obyvatelstvo stárne a zároveň se dožívá vyššího věku. Senioři přistupují ke svému životu s větší aktivitou nežli dříve. Chtějí smysluplně trávit svůj čas a také se vzdělávat. V edukaci seniorů jsou žádoucí určité kroky:

- uvolnění více finančních prostředků na podporu vzdělávání třetího věku (školné od studentů zdaleka nepokryje náklady na provoz),
- zvýšení podílu reklamy na informování veřejnosti, potencionálních studentů,
- větší podpora volnočasových aktivit seniorů,
- zintenzivnění spolupráce mezi institucemi navzájem a mezi AIVD a AIUA,
- konání více konferencí,
- větší zapojení didaktických pomůcek do výuky,
- kladení většího důrazu na slavnostní zahájení i zakončení akademického roku (studenti tuto událost dokáží velmi ocenit a těší se na ni),

- pořádání besed a přednášek pro širokou veřejnost na téma aktivní život a vzdělávání,
- rozšíření nabídky studovaných předmětů (každý senior by si našel téma, které ho zajímá. Tento postoj škol by přilákal do tříd a sálů více studentů).

Prioritním úkolem institucí zabývajících se edukací seniorů je motivovat starší generaci ke vzdělávání a vytvořit jí patřičné podmínky. K problémům, se kterými se potýká seniorské vzdělávání, patří vzdálenost mezi univerzitou a zájemcem o vzdělání. Na vině je nedostatečná nabídka v jednotlivých regionech. Zatím je trend soustřeďovat edukaci seniorů spíše na akademickou půdu mateřských univerzit. Vzdálenost se snaží řešit virtuální univerzity třetího věku, přesto je třeba podporovat a zasadit se o další rozšiřování „klasických“ U3V, protože senioři se potřebují setkávat a vzájemná interakce je pro ně velmi důležitá. Trend umisťování škol do univerzitních měst se bude muset s narůstajícím počtem seniorů a poptávkou po vzdělávání, změnit. Je pouze otázkou času, kdy bude mít každý senior možnost vzdělávat se prakticky v místě svého bydliště.

Velmi přínosným se autorovi jeví začlenění do systému edukace seniorů těch institucí, které by učinily studium ještě zajímavější. Konkrétně se jedná o muzea a nejrůznější výstavy. Spolupráce mezi nimi a U3V, A3V nebo kluby třetího věku by byla přínosná pro obě strany. Výhoda vyplývající z těchto exkurzí do muzeí je zcela zřejmá – výrazné zpestření studia.

Podpora edukace a volnočasových aktivit seniorů by měl být jeden z hlavních cílů společnosti. Jak se zmiňuje Haškovcová „*inovačním prvkem může být seniorské vzdělávání s prvky life qualification.*“⁷⁷ Je prokázáno, že někteří senioři mohou získané znalosti ze školy uplatnit v určitých oblastech. Mohou kupříkladu formou částečného úvazku či jako dobrovolníci pracovat v oblasti kultury nebo sociální péče.

- Je potřeba neustále bojovat s Ageismem, přiblížit pohled na aktivní stáří i mladším generacím, pokusit se zbavit společnost alespoň některých předsudků o stáří.
- Do edukace seniorů dostat více lektorů, kteří budou dostatečně kvalifikovaní pro výuku odborných předmětů (například právních kurzů).

Pro praxi univerzity třetího věku a volného času seniorů přinesly podněty výsledky výzkumu z dotazníkového šetření. Za velmi přínosnou byla označena otázka č. 8 o prvním setkání seniorů s univerzitou a taktéž všechny čtyři otevřené otázky.

---

⁷⁷ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 139. ISBN 978-80-87109-19-9.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo osvětlit edukaci seniorů na základě studia informačních zdrojů a vyjmenovat důvody, které přivádí do školních lavic stále více těchto posluchačů. Součástí práce byl i výzkum, který si kladl za cíl zjistit a přiblížit názory a postoje studentů Mladoboleslavské univerzity 3. věku a volného času seniorů. Tyto cíle byly splněny.

V teoretické části autor ukázal seniory jako sociální skupinu a osvětlil pojem Gerontologie, jako vědu o stárnutí a stáří. Zabýval se edukací této skupiny obyvatelstva, přičemž se zaměřil na činnost této konkrétní univerzity třetího věku. Jeho úmyslem bylo přinést informace o její činnosti, o jejích studijních a volnočasových aktivitách. V kontextu její působnosti považoval za nutné ohlédnout se za třetím ročníkem konference Vzdělávání 3. věku příležitost pro společnost, na jejíž organizaci a řádném průběhu se tato univerzita podílela. V empirické části byl proveden průzkum mezi studujícími seniory formou dotazníkového šetření. Byly položeny otázky a hypotézy, které byly verifikovány. Došlo k vyhodnocení závěrů výzkumu a vyřčeny výstupy pro tuto práci.

Senioři se chtějí vzdělávat a důvodů, které je přivádí do nejrůznějších institucí, jako jsou univerzity, kluby či akademie třetího věku, je poměrně mnoho. Chtějí smysluplně naplnit svůj volný čas, setkávat se se svými vrstevníky, začlenit se zpět do společnosti. Počty starších lidí hlásících se na tyto instituce neustále rostou – přesto je třeba seniory dále ke vzdělávání motivovat. V kontextu s edukací seniorů hovoříme o profesním a zájmovém vzdělávání. Starší generace v postproduktivním věku se týká zájmové vzdělávání, jehož cílem není získání množství znalostí. Cílem je zapojit seniorskou generaci do kolektivů, do smysluplné činnosti a ukázat jí cestu k aktivnímu stáří. I přes vzrůstající počty seniorů, kteří usedají do tříd, je stále mnoho těch, kteří dosud neobjevili výhody plynoucí z vlastní realizace. Podle autorova mínění by pomohla větší informovanost veřejnosti formou reklamy, besed ve vzdělávacích prostředcích, setkáváním se se zástupci školy na veřejných místech jako jsou kluby či kulturní zařízení. Určitě není na místě optimistický názor, že se každý začne účastnit vzdělávacích aktivit. Závisí to na osobnosti každého jedince, na jeho postoji k předchozímu vzdělávání, na rodinných vztazích apod. Je však stále velké množství lidí, kteří by se rádi vzdělávali, ale bohužel o této možnosti nemají dostatek informací. Nevědomost svazuje. Kolik seniorů dnes sedí v čekárnách lékařů? Stěžují si na své zdraví nebo pěstují svoji zálibu, která je dostatečně nenaplnuje? Senioři, kteří objevili

univerzity, vzdělávací aktivity, setkávání s vrstevníky na výletech nebo exkurzích, se stali jinými. Začali se na různé věci dívat úplně jinak a postavili se aktivně ke svému životu. Mohli se najednou realizovat ve společnosti, cítit, že jsou užiteční a mnozí si našli novou životní roli. Aktivně žít totiž znamená nestárnout.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BARTÁK, J. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-87197-12-7.
- BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.
- HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.
- HAŠKOVCOVÁ, H. *Sociální gerontologie*. 1. vyd. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-900-8.
- HOLCZEROVÁ, V a D. DVOŘÁČKOVÁ *Volnočasové aktivity pro seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013. ISBN 978-80-247-4697-5.
- JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.
- ONDRÁKOVÁ, J. et al. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. 1. vyd. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3.
- PICHAUD, C, a I. THAREAUOVÁ. *Soužití se staršími lidmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-184-3.
- PRUCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- Publikace 6. *sportovní hry seniorů Mladá Boleslav 2001*. Mladá Boleslav: For senior 2013.
- REIDL, A. *Senior, zákazník budoucnosti*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-87197-12-7.
- Sborník ke konferenci *Vzdělávání 3. věku příležitost pro společnost*. Mladá Boleslav: Služba škoie MB, 2015.
- SLAVÍK, M. *Vysokoškolská pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-4054-6.
- SÝKOROVÁ, D. *Anatomie ve stáří*. Praha: Slon, 2007. ISBN 978-80-86429-62-5.
- ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠIROKÝ, J. a kol. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2011. ISBN 978-80-251-3510-5.

VETEŠKA, J., T. VACÍNOVÁ a kol. *Aktuální trendy vzdělávání dospělých, andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-012-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

Andromedia, *Databanka dalšího vzdělávání*. [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/AIUTA>

Asociace univerzit třetího věku [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z <http://www.au3v.org/>

I60. *6 mýtů o stáří. Nevěřte tomu, co se o něm povídá*. [online]. © 22. 1. 2015. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: http://www.i60.cz/clanek_250_6-mytu-o-starnuti-neverte-tomu-co-senbsp-o-nem-povida

iENCYKLOPEDIE. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/mytus>

JONASOVA, B. *Historické objekty*. [online] © 2010 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z <http://jonasova.webnode.cz/historicke-objekty/>

PETRÁŠOVÁ, L. *Deset mýtů o stáří, snadno rozbitných*. Vital [online]. © 7. 1. 2011. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.vitalplus.org/article.PHP?article=423>

Služba škoie MB [online] © 2000–2012 [cit. 2015-01-23]. Dostupné z <http://www.sskolemb.cz/o-nas>

SEZNAM ZKRATEK

AIVD	Asociace institucí vzdělávání dospělých
AIUA	International Asociacion of the Universities of the Third Age
AU3V	Asociace univerzit třetího věku
CŽU	celoživotní učení
CŽV	celoživotní vzdělávání
MBU3V	Mladoboleslavská univerzita 3. věku a volného času seniorů
PČR	Parlament České republiky
U3V	Univerzita třetího věku
V4	Visegrádská čtyřka

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Věkové kategorie studujících seniorů	41
Graf 2: Pohlaví studentů.....	42
Graf 3: Důvod studia na Univerzitě třetího věku	42
Graf 4: Změnilo Vám studium život.....	43
Graf 5: Nejvyšší dosažené vzdělání	43
Graf 6: Největší přínos studia	44
Graf 7: Nejzajímavější předmět pro studující	44
Graf 8: První informace o škole	45
Graf 9: Motivace ke studiu.....	46
Graf 10: Očekávání od studia	46
Graf 11: Hodnocení studia.....	47
Graf 12: Hodnocení slavnostního zahájení	48
Graf 13: Vyjádření studentů k náplni učiva	48
Graf 14: Názor studentů na rozšíření aktivit	49

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Seznam členů asociace univerzit třetího věku.....	I
Příloha B – Dotazník pro studující seniory	III

PŘÍLOHY

Příloha A – Seznam členů asociace univerzit třetího věku

Česká zemědělská univerzita v Praze – Provozně ekonomická fakulta
Česká zemědělská univerzita v Praze – Institut vzdělávání a poradenství
České vysoké učení technické v Praze – Elektrotechnická fakulta
Janáčkova akademie múzických umění v Brně
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Masarykova univerzita
Mendelova univerzita v Brně
Ostravská univerzita v Ostravě
Slezská univerzita v Opavě
Technická univerzita v Liberci
Univerzita Hradec Králové
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
Univerzita Karlova v Praze – Rektorát
Univerzita Karlova v Praze – 1. lékařská fakulta
Univerzita Karlova v Praze – lékařská fakulta v Plzni
Univerzita Karlova v Praze – Filosofická fakulta
Univerzita Karlova v Praze – Přírodovědecká fakulta
Univerzita Karlova v Praze – Matematicko-fyzikální fakulta
Univerzita Karlova v Praze – Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova v Praze – Fakulta tělesné výchovy a sportu
Univerzita Karlova v Praze – Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze – Katolická teologická fakulta
Univerzita Karlova v Praze – Husitská teologická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Univerzita Pardubice
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Veterinární a farmaceutická univerzita Brno
VŠB TU Ostrava – Fakulta metalurgie a materiálového inženýrství
VŠB TU Ostrava – Fakulta hornicko-geologická
VŠB TU Ostrava – Ekonomická fakulta
VŠB TU Ostrava – Fakulta bezpečnostního inženýrství

Vysoká škola ekonomická v Praze – Fakulta informatiky a statistiky

Vysoká škola ekonomická v Praze – Fakulta managementu

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

Vysoká učení technické v Brně

Západočeská univerzita v Plzni

Příloha B – Dotazník pro studující seniory

Vážená paní, vážený pane,

Mé jméno je Miroslav Šourek a jsem studentem Univerzity Jana Amose Komenského v Praze. Právě pracuji na bakalářské práci, jejímž tématem je Univerzita třetího věku. Žiji na Mladoboleslavsku, tak jsem oslovil vaší univerzitu. Součástí mé bakalářské práce je výzkum, jenž získá odpovědi na mé otázky pomocí tohoto dotazníku. Abych získal potřebné údaje, dovoluji si vás požádat o jeho vyplnění. Tento dotazník je anonymní. Vaše odpovědi nezneužiji a použiji je pouze pro tuto bakalářskou práci. Otázky zodpovídejte prosím pravdivě. Zakroužkujte vždy jen jednu možnost, která vám je neblíží. Pokud otázka vyžaduje doplnění, je to uvedeno (poslední čtyři otázky).

1. Do jaké věkové kategorie se zařazujete?

- a) 50 – 59 let
- b) 60 – 69 let
- c) 70 let a více

2. Jste

- a) muž
- b) žena

3. Proč jste se přihlásil/a ke studiu na Univerzitě třetího věku?

- a) chtěl/a jsem se dále vzdělávat
- b) měl/a jsem jen volný čas
- c) vzal mě sem kamarád, kamarádka

4. Jste spokojenější od doby, kdy jste začal/a studovat?

- a) ano
- b) ne, je to vše stále stejné

5. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) vyučení s výučním listem
- b) střední škola bez maturity
- c) střední škola s maturitou
- d) vysoká škola s titulem Bc., Mgr., Ing., PhDr.

6. Co Vám studium nejvíce přináší?

- a) větší rozhled
- b) pocit vlastního uspokojení, seberealizace
- c) nová přátelství a setkávání v kolektivu

7. Jaký předmět je pro Vás nejzajímavější?

- a) Dějiny, dějiny regionu a dějiny umění
- b) Cestujeme po Evropě
- c) Anglický jazyk
- d) Lidé a příroda

8. Jak jste se o této škole dověděl/a?

- a) z internetu
- b) z novin, tisku
- c) od známých
- d) z rádia
- e) jiná možnost ...

9. Co Vás nejvíce povzbuzuje ke studiu?

- a) vlastní úspěchy
- b) nadšení a podpora mého okolí (vnoučata, partner/a, přátelé)
- c) nepovzbuzuje mě nic a nikdo

10. Co očekáváte od studia?

- a) získání nových přátel a dozvím se mnoho nového
- b) smysluplně využiji svůj volný čas
- c) neočekávám nic

11. Co se Vám při studiu nejvíce líbí?

.....

.....

.....

12. Jak hodnotíte slavnostní zahájení akademického roku a imatrikulaci? Podle známek jako ve škole, 1 – nejlepší, 2, 3, 4, 5 – nejhorší

.....

13. Jaký předmět Vám tu chybí? Co by mohla univerzita zařadit do nabídky vzdělávání?

.....

.....

14. Jaké další volnočasové aktivity spojené se studiem by mohla univerzita organizovat? (např. více exkurzí, více setkávání, návštěvu muzeí...atd.)

.....

.....

.....

Moc Vám děkuji za čas při vyplnění dotazníku.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Miroslav Šourek

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Univerzita třetího věku Mladá Boleslav – nový impuls pro seniory

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 51

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 17

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 7

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jan Barták, DrSc.